

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**IZKUŠNJE ODRASLIH, KI SO BILI KOT OTROCI PRIČE
INTIMNOPARTNERSKEMU NASILJU NAD STARŠEM**

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Jerneja Šmon

Somentorica: as. Mojca Šeme

LJUBLJANA 2022

Povzetek za dokumentacijo (podatki o diplomski nalogi)

Ime in priimek: Jerneja Šmon

Naslov naloge: Izkušnje odraslih, ki so bili kot otroci priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Št. strani: 91

Št. slik: 1

Št. tabel: 6

Št. prilog 6

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

So mentorica: as. Mojca Šeme

Ključne besede: otrok kot priča nasilju nad staršem, intimnopartnersko nasilje, razvojna kompleksna travma pri otroku, socialno delo na področju varstva otrok in družine ter zaščite otrok

Povzetek:

V socialnem delu na področju varstva otrok in družine ter zaščite otrok se pogostokrat srečujemo z otrokom, ki ima izkušnjo pričevanja intimnopartnerskemu nasilju otrokovega očeta nad mamo. Raziskave kažejo, da je pričevanje otroka nasilju med staršema pogostokrat travmatična izkušnja, ki v otroku in njegovem razvoju pušča pomemben odtis in vpliva na psihološke, zdravstvene in socialne izide otroka v odraslosti. Za namen diplomskega dela sem opravila raziskavo pri odraslih, ki so kot otroci doživljali izkušnjo pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem. Z njihovimi zgodbami želim prispevati kanček več zavedanja o tej temi k socialnemu delu na področju varstva otrok in družine ter zaščite otrok in s tem prispevati k bolj odzivnemu in bolj kvalitetnemu socialnemu delu na tem področju, na centrih za socialno delo.

Title: Adult's experience who, as children witnessed intimate partner violence over a parent

Key-words: child as a witness of violence over a parent, intimate partner violence, developmental complex trauma, social work in the field of Child and family safeguarding and Child protection

Abstract: In the social work's field of Child and family safeguarding and Child protection we often meet a child who has experienced witnessing intimate partner violence by their father (or their mother's new partner) over the mother. Research shows that witnessing violence over a parent is often a traumatic experience that leaves a mark on the child and his or her's development, and affects the psychological, health and social outcomes of the child in adulthood. For the purpose of my thesis, I conducted research on adults who, as children, experienced witnessing intimate partner violence over their parent. I want to contribute to the awareness of this topic in the social work's field of Child and family safeguarding and Child protection with their stories - and thus provide a better responsiveness and quality of social work in this field at social work centres.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO
DIPLOMSKA NALOGA

**IZKUŠNJE ODRASLIH, KI SO BILI KOT OTROCI PRIČE
INTIMNOPARTNERSKEMU NASILJU NAD STARŠEM**

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Jerneja Šmon

So mentorica: asist. Mojca Šeme

LJUBLJANA 2022

KAZALO

1 TEORETSKI UVOD	11
1.1 Intimnopersnersko nasilje nad ženskami.....	12
2 OTROK KOT PRIČEVALEC INTIMNOPARTNERSKEMU NASILJU NAD STARŠEM IN VPLIV IZKUŠNJE NA OTROKOV RAZVOJ IN IZIDE V ODRASLOSTI.....	14
2.1. Študije o vplivu obremenjujočih izkušenj v otroštvu na izide v odraslosti in pričevanje otroka intimnopersnerskemu nasilju nad staršem	18
2.2. Otroci, ki so izpostavljeni izkušnji pričevanja intimnopersnerskemu nasilju nad staršem so pogosteje tudi sami žrtve nasilja v družini (od očeta, partnerja mame, sorojencev).....	21
2.3. Otroci, ki so izpostavljeni izkušnji pričevanja intimnopersnerskemu nasilju nad staršem, se v mladostništvu in odraslosti pogosteje zapletajo v odnose, v katerih je prisotno nasilje (izidi v odraslosti).....	22
2.4. Kompleksna otroška travma	25
3 VLOGA SOCIALNEGA DELA V PROCESIH PODPORE IN POMOČI OTROKU Z IZKUŠNJO PRIČEVANJA INTIMNOPARTNERSKEMU NASILJU NAD STARŠEM	28
3.1. Zakonodaja.....	30
3.2. Vloga centra za socialno delo pri obravnavi otrok, ki so bili priča intimnopersnerskemu nasilju nad staršem.....	33
3.3. Otrokov glas na centru za socialno delo ob pričevanju intimnopersnerskemu nasilju nad staršem	34
3.4 Vrste pomoči in podpore otrokovim skrbnikom.....	36
3.4.1 Socialno delo z družino.....	36
3.4.2 Socialno delo z žrtvijo nasilja	37
3.4.3 Socialno delo s povzročiteljem intimnopersnerskega nasilja.....	40
4 OPREDELITEV PROBLEMA.....	41
4.1 Raziskovalna vprašanja.....	41
5 METODOLOGIJA	42
5.1 Vrsta raziskave.....	42

5.2 Merski instrument	42
5.3 Analiza gradiva	43
5.4 Vzorec	43
6 REZULTATI.....	44
6.1 Oblikovanje samopodobe v otroštvu	44
6.2 Poklicna kariera	45
6.3 Partnerski odnosi v odraslosti	45
6.4 Način pomoč	46
7 RAZPRAVA	47
8 SKLEPI.....	50
9 PREDLOGI.....	53
10 VIRI IN LITERATURA	54
11. PRILOGE.....	61

KAZALO SLIK

SLIKA 1: DREVO OIO (ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES) (ELLIS IN DIETZ, 2017).....	19

KAZALO TABEL

TABELA 1: ODPRTO KODIRANJE1.....	80
TABELA 2: ODPRTO KODIRANJE 2.....	82
TABELA 3: ODPRTO KODIRANJE 3.....	84
TABELA 4: ODPRTO KODIRANJE 4.....	85
TABELA 5: ODPRTO KODIRANJE 5.....	87
TABELA 6: ODPRTO KODIRANJE 6.....	91

Zahvala

Najprej bi se rada zahvalila staršema za vso podporo in potrpežljivost v času študija ter fantu za strpnost ob včasih nemogočih situacijah.

Posebna zahvala gre somentorici asistentki Mojci Šeme za vso pomoč in nasvete pri pisanju in oblikovanju diplomske naloge ter mentorici doc. dr. Nini Mešl za vso strokovno pomoč.

Nenazadnje bi se rada zahvalila za odgovore tudi vsem intervjuvancem, brez katerih moja diplomska naloga ne bi niti nastala.

Zlorabo ste preživeli. Preživeli boste okrevanje.

(Neznani avtor)

Predgovor

Svoja štiri leta študija sem posvečala pozornost predvsem temam partnerskega nasilja, saj sem že od samega začetka vedela, da bom svojo diplomsko nalogo v precejšnji meri posvetila tej temi. S pomočjo mentorice in somentorice sem se zato odločila raziskovati temo odraslih, ki so kot otroci pričevali intimnopartnerskemu nasilju nad staršem.

K temi diplomske naloge in raziskovanju obravnavane tematike je veliko prispevalo dejstvo, da poznam kar nekaj oseb, ki so bile v otroštvu priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem (običajno je to mama). Opazila sem, da so se posledice odražale na vsakemu posamezniku drugače, in želela sem odkriti, ali je izkušnja pričevanja v otroštvu oblikovala človeka v odraslosti. Med ljudmi, ki jih poznam in ki so imeli takšno izkušnjo, opazam različne izide. Nekateri od njih izgledajo kot izjemno delovni, za druge se zdi, kot da se delu izmikajo. Nekateri od preživelih, ki jih poznam, so zelo zaprte osebe, spet drugi pa delujejo v odnosih odprto. Eni so komunikativni in lahko izražajo čustva, drugi pa izgledajo, kot da imajo težave z izražanjem čustev, sploh ranljivih.

Otrok se v nasilnem okolju pogostokrat počuti prestrašeno, nemočno in krivo, in da preživi, pogostokrat razvije različne preživetvene strategije in ponotranji slabo samopodobo (Brezensek Lalić, 2009). Lešnik Mugnaioni (2014) navaja, da je otrok žrtev nasilja, tudi če je le priča nasilju. Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker in Koenen (2010) opozarjajo, da se lahko negativni učinki, ki nastanejo, ko otrok opazuje intimnopartnersko nasilje nad staršem, ublažijo z visoko ravno čustvene podpore, ki jo je od (druge) odrasle pomembne osebe deležen otrok, s katero se lahko prepreči tudi izvajanje nasilja v odraslosti.

Namen diplomskega dela je raziskati, kakšne so po mnenju intervjuvancev posledice izkušnje odraščanja in življenja v družini, v kateri se je dogajalo intimnopartnersko nasilje, ki so mu bili intervjuvanci priče kot otroci. Nameravala sem pridobiti empirične podatke z zapisi zgodb, vendar sem v pogovoru z intervjujanci pridobila manj gradiva, kot sem na začetku pričakovala, zato sem na osnovi tega okrepila teoretični del, pri empiričnem pa prikazujem tisto, kar sem uspela zbrati. Prav tako želim s pomočjo teh zgodb odraslih preživelih prispevati kanček več k razumevanju teme otrok pričevalcev intimnopartnerskega nasilja in s tem prispevati k izboljšanju odzivnosti in kvalitete socialnega dela na področju varstva otrok in družine (vključno s področjem zaščite otrok) na centrih za socialno delo v primerih, ko se strokovna

delavka sreča z otrokom pričevalcem intimnopartnerskega nasilja nad staršem in izboljšanju odzivnosti in kvalitete storitev na področju varstva otrok in družine ter zaščite otrok na centrih za socialno delo.

1 TEORETSKI UVOD

Leskošek (2014) pojasni, da je bilo v Sloveniji nasilje nad ženskami najprej tematizirano sredi 80. let prejšnjega stoletja, ko so se začele ustanavljati prve ženske skupine in nevladne organizacije. V zadnjih letih postaja nasilje nad ženskami tudi pomembno politično izhodišče, ki je spodbudilo sprejem *Zakona o preprečevanju nasilja v družini* (2008). Kljub povečanemu interesu države o nasilju v Sloveniji niso vedeli veliko. Uporabljali so podatke tujih raziskav in jih skušali smiselno prilagoditi domačim razmeram, vendar so bila pričakovanja mednarodnih organizacij, predvsem Organizacije združenih narodov (OZN) in Svetovne zdravstvene organizacije (World Health Organization – WHO), da bo Slovenija namenila več pozornosti pridobivanju podatkov, na osnovi katerih bi lahko načrtovala ukrepe in programe, namenjene preprečevanju nasilja v družini.

Lešnik Mugnaioni (2014) navaja in tudi *Zakon o preprečevanju nasilja v družini* (2008) to določa, da je pričevanje otroka nasilju prav tako oblika nasilja. Pogostokrat pušča pri otroku enako hude posledice, kot če bi bil otrok sam deležen nasilja. Otrok se v nasilnem okolju pogostokrat počuti prestrašeno, nemočno in krivo, in zato, da preživi, pogostokrat razvije različne preživetvene strategije, ob tem pa velikokrat ponotranji slabo samopodobo, dodaja Brezenšek Lalić (2009). Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker in Koenen (2010) razlagajo, da se lahko negativni učinki, ki nastanejo, ko otrok opazuje intimnopartnersko nasilje nad staršem, ublažijo z visoko ravno čustvene podpore, ki je je od (druge) odrasle pomembne osebe deležen otrok.

Odrasli, ki so bili kot otroci izpostavljeni pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nasilje nad staršem, imajo po raziskavah sodeč, tako v času odraščanja kot tudi v odraslosti lahko več težav v čustvovanju in vedenju ter večjo verjetnost, da bodo v odraslosti ta dejanja ponavljali tudi sami (Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker in Koenen, 2010). Odrasli, ki so bili kot otroci priče intimnopartnerskemu nasilju nasilje nad staršem, po raziskavah oz. študijah o vplivu obremenjujočih izkušenj na izide v odraslosti – OIO študije (Adverse Childhood Experiences Study – ACE Study), dosegajo slabši učni uspeh, nižje ravni izobrazbe, dosegajo zaposlitve, ki so manj plačane (Kuhar idr., 2020), večja pa je tudi verjetnost za razvoj težav v duševnem zdravju (depresija, tesnoba, samomorilnost) (Rydström, Edhborg, Jakobsson in Kabir, 2019).

1.1 Intimnopersnersko nasilje nad ženskami

Ameriško združenje za psihiatrijo (2022) definira intimnopersnersko nasilje kot nasilje enega od partnerjev nad drugim. Največkrat se v intimnopersnerskem razmerju izvaja nasilje nad ženskami. Nasilje nad ženskami v intimnopersnerskem razmerju je izredno resen problem in hkrati najpogostejša oblika nasilja nad ženskami. Nasilje nad ženskami v intimnopersnerskem razmerju je globalen problem, ki se pojavlja v vseh družbah, vseh kulturah in vseh družbenih slojih. Takšne vrste nasilja se dogaja skrito pred očmi javnosti, se pravi med štirimi stenami.

Ameriško združenje za psihiatrijo (2022) intimnopersnersko opisuje nasilje kot fizično, spolno ali psihično škodo, ki jo povzroči trenutni ali nekdanji partner ali zakonec. Približno 1 od 4. žensk in 1 od 9. moških v Združenih državah je v življenju doživelo posilstvo, fizično nasilje in/ali zalezovanje intimnega partnerja. Čeprav intimnopersnersko nasilje prizadene različne posameznike po rasi/etnični pripadnosti, spolu in socialno-ekonomskem ozadju, ženske iz manjšin doživljajo nesorazmerno veliko nasilja. Drugi dejavniki tveganja za intimnopersnersko nasilje so socialno-ekonomska prikrajšanost (nizki dohodek in nižji izobrazbeni status), izpostavljenost neugodnim izkušnjam iz otroštva, mladost, brezposelnost in pripadnost spolni manjšini. Podreka (2014) na tem mestu dodaja, da je intimnopersnersko nasilje razumljeno tudi kot osnovni dejavnik tveganja za intimnopersnerski umor.

Kot ugotavlja Svetovna zdravstvena organizacija (v nadaljevanju WHO) (2012), ogromno globalno breme intimnopersnerskega nasilja nosijo ženske. Čeprav so lahko tudi ženske nasilne v odnosih z moškimi, je to pogosto v samoobrambi. Intimnopersnersko nasilje pa se pojavlja tudi v istospolnih partnerstvih. Najpogostejši storilci nasilja nad ženskami so še vedno njihovi nekdanji partnerji. Nasprotno pa je pri moških veliko večja verjetnost, da bodo doživeli nasilna dejanja od tujcev ali znancev kot od nekoga, ki jim je blizu.

Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker & Koenen (2010) navajajo, da je intimnopersnersko nasilje resen problem javnega zdravja. Izkušnja intimnopersnerskega nasilja pušča na ženskah, žrtvah nasilja pomembne posledice na zdravju, več imajo poškodb, kroničnih bolečin, prebavnih težav, spolno prenosljivih okužb, depresije, samomorilnosti, posttravmatske stresne motnje in smrti. Prizadevanja za razumevanje vzrokov nasilja med intimnima partnerjema so ključnega pomena za zmanjšanje te nevarnosti za zdravje.

WHO (2012) navaja večje število raziskav o razširjenosti intimnopartnerskega nasilja v različnih državah (Bangladeš, Etiopija, Namibija, Tanzanija, Srbija, Peru). Podatke je WHO zbirala med več kot 24.000 ženskami, z raznoliko kulturno, geografsko in urbano dediščino. Študija je potrdila, da je intimnopartnersko nasilje razširjeno v vseh naštetih državah. Žrtve intimnopartnerskega nasilja so po tej raziskavi tako mlajše, kot tudi starejše ženske. Tovrstno nasilje prizadene tako neporočena mlada dekleta, kot tudi starejše, poročene ženske. Žrtve tega nasilja so tudi ženske na zmenkih.

Kot ugotavljajo v WHO (2012), dokazi kažejo, da zlorabljene ženske niso le pasivne žrtve, ampak v resnici pogostokrat sprejemajo aktivne strategije za čim večjo osebno varnost in varnost svojih otrok. To, kar bi lahko razložili kot nedejavnost ženske, je lahko dejansko rezultat ocene o tem, kako zaščititi sebe in svoje otroke. Raziskave kažejo, da ženske v nasilnih razmerjih ostajajo zaradi različnih razlogov:

- zaradi strahu pred maščevanjem partnerja;
- zaradi tega, ker nimajo lastnih finančnih sredstev za preživetje;
- zaradi tega, ker jih skrbi za svoje otroke;
- ker nimajo dovolj podpore pri družini in prijateljih;
- zaradi strahu, da bi izgubile skrbništvo nad otroki;
- zaradi ljubezni do partnerja in upanja, da se bo partner spremenil.

V WHO (2012) ocenjujejo, da kljub tem oviram, veliko zlorabljenih žensk sčasoma zapusti svoje partnerje, pogosto po večkratnih poskusih in letih nasilja. Dejavniki, ki so povezani s tem, da ženska dokončno zapusti nasilnega partnerja, vključujejo stopnjevanje resnosti nasilja, spoznanje, da se partner ne bo spremenil, in spoznanje, da nasilje prizadene otroke. Najbolj razširjen model za razumevanje nasilja je model, ki predlaga, da je nasilje posledica dejavnikov, ki delujejo na štirih ravneh: na ravni posameznika, na ravni odnosa, na ravni skupnosti in na ravni družbe. Raziskovalci so začeli preučevati dokaze na teh ravneh v različnih okoljih. Nekateri dejavniki tveganja so dosledno opredeljeni v študijah iz številnih različnih držav, medtem ko so drugi specifični in se razlikujejo med državami in znotraj njih (npr. podeželsko in mestno okolje).

Leskošek (2014) opozarja, da gre pri nasilju za vsako vedenje, ki posega v osebno integriteto človeka z namenom, da bi ga ponižali, prizadeli, povzročili poškodbe, ranili ali povzročili celo

smrt. Vsak človek lahko opredeli nasilje zase in te definicije bi bile najbrž zelo različne, ker bi vključevale osebne izkušnje in razmerja do nasilja. Pokazale bi tudi na kulturno sprejemljive vzorce tolerance do nasilja, ki je pri nas še vedno precej visoko. Toleranca do nasilja odraža splošna prepričanja o tem, kakšen je položaj žensk, otrok in moških v družbi, kakšne položaje in statuse imajo in kako naj se vedejo in odzivajo. Ker živimo še vedno v precej patriarhalni družbi, nekateri v družbi še vedno menijo, da si imajo moški pravico podrežati druge člane skupnosti, da bi jim služili in zanje skrbeli. Ženskam v takšnih družbah ljudje manj zaupajo in menijo, da se morajo podrediti in izpolnjevati pričakovanja. To prepričanje se veže tudi na otroke in je še vedno precej razširjeno. Agresivna dejanja se v patriarhalnih družbah definirajo kot nasilje šele takrat, ko gre za skrajno fizično silo, ne pa tudi takrat, ko imajo namen poniževati ali razčlovečiti. Da nekaj označimo za nasilje, moramo videti posledice, kot so rane, modrice, kri ali resne telesne poškodbe. Klofute ali nesramne besede so po tej, s patriarhatom zaznamovani logiki premalo, da bi ljudje v njih prepoznali nasilje. Zato nasilje nad ženskami pogostokrat ostaja neprijavljeno in neproblematizirano.

2 OTROK KOT PRIČEVALEC INTIMNOPARTNERSKEMU NASILJU NAD STARŠEM IN VPLIV IZKUŠNJE NA OTROKOV RAZVOJ IN IZIDE V ODRASLOSTI

Zaviršek (1993) ugotavlja, da je bila družina, v kateri so poznali ostro delitev na ženska in moška dela in vloga ženske ni bila določena v prvi vrsti z njeno reproduktivno sposobnostjo, zgodovinsko gledano vedno prostor intimnopartnerskega nasilja. Najverjetnejše izjeme so bila obdobja spolno egalitarnih, nizko strukturiranih družb, katerih zgodovina sega v čas lovsko-nabiralniških skupnosti, pred nastankom družbenih slojev in mest. Za vso poznejšo zgodovino je bilo nasilje v partnerskih odnosih, nasilje staršev nad otroki in nasilje med otroki nekaj običajnega.

Giusy idr. (2020) intimnopartnersko nasilje opredeljujejo kot globalen problem, ki se pojavlja v vseh družbah, vseh kulturah in vseh družbenih slojih. Podreka (2014) ugotavlja, da je tovrstno nasilje, problem, ki ima uničujoče posledice za neposredno in posredno vpletene bližnje. Carnevale, Di Napoli, Esposito, Arcidiacono in Procentese (2020) v svoji študiji imenujejo otroka, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju, žrtev psihološkega nasilja.

Izpostavljenost intimnopartnerskemu nasilju in drugim travmatičnim dogodkom v otroštvu je že dolgo povezana s slabim fizičnim in psihičnim zdravjem v odrasli dobi (Orth idr., 2008). Kuhlman, Howell & Graham-Bermann (2012) so opozorili na pomanjkanje študij na temo razumevanja neposredne povezave med izpostavljenostjo otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem in telesnimi zdravstvenimi težavami pri majhnih otrocih. Raziskovalci so proučevali zdravstvene težave predšolskih otrok, pričevalcev intimnopartnerskega nasilja. Ugotovili so, da so ti otroci v večji meri, kot drugi otroci, poročali o simptomih, povezanih s t.i. travmatskim stresom.

Howell, Barnes, Miller & Graham-Bermann (2016) so proučevali vpliv pričevanja intimnopartnerskega nasilja nad staršem pri šoloobveznih otrocih. Izpostavljenost otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem po raziskavah sodeč poveča tudi tveganje, da bodo otroci opustili šolanje ali da bodo imeli v šoli slabši učni uspeh (Herrenkohl idr., 2008).

Ugotovili so, da so imeli ti otroci, v primerjavi z otroki, brez teh izkušenj, več čustvenih in vedenjskih težav in tudi posledice na fizičnem zdravju.

Njihovi rezultati jasno kažejo, da izpostavljenost otrok intimnopartnerskemu nasilju predstavlja veliko breme za otroke v različnih razvojnih fazah in da so težave opažene pri otrocih iz različnih kulturnih in socialno-ekonomskih okolij po vsem svetu. Pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju pušča posledice tudi na socialnem področju, saj imajo otroci v različnih starostnih obdobjih dokazano težave v odnosih z drugimi. Pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju vpliva na razvoj otrokovih razvojnih kognitivnih sposobnosti in s tem na njihovo učno uspešnost, kar vpliva na večjo verjetnost učnih težav pri teh otrocih in poznejših mladostnikih ter mladih odraslih.

Pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju zelo obremeni otroke tudi, kar se tiče njihovega fizičnega zdravja - ne glede na to, koliko so stari, ko pričujejo nasilju. Z dokazano več boleznimi, manjšo telesno pripravljenostjo in zmanjšano sposobnostjo uravnavanja čustev otroci, ki so priča intimnopartnerskemu nasilju, ne bodo odraščali v optimalnih pogojih.

Katz (2007) navaja, da se je v zadnjem času pojavilo zanimanje za vlogo vagusnega živca pri uravnavanju čustev in vplivanju na fizično zdravje otrok, izpostavljenih intimnopartnerskemu nasilju. Opredeljen kot eden od označevalcev fiziološke regulacije je vagalni tonus pokazatelj vpliva parasimpatičnega živčnega sistema na srce, pri čemer povečanje tonusa vagusa upočasni srčni utrip, znižanje tonusa vagusa pa poveča srčni utrip. Avtorica je preučevala, ali prihaja do

razlik vagalne reaktivnosti pri otrocih, ki so bili izpostavljeni intimnopartnerskemu nasilju. Povečanje vagusnega tonusa pri otrocih, ki prihajajo iz družin, v katerih se dogaja nasilje, je po mnenju avtorice povezano s tem, da so kot otroci morali pozorno spremljati dogajanje v okolici (npr. prve znake, ki nakazujejo, da se bo povzročitelj nasilja razjezil) – vagusni tonus je torej povečan kot posledica prilagajanja otroka na življenje v nasilju.

Očitne so tudi povezave med fizičnim zdravjem otrok in izpostavljenost otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem vpliva na otrokovo fizično zdravje. Lundy & Grossman (2005) ugotavljata, da je imelo 27 % otrok, starih od 6 do 12 let, vsaj eno fizično zdravstveno težavo, pri čemer je 35,8 % teh otrok poročalo o močenju postelje, 23,8 % o pogostih boleznih in 22,6 % o težavah s težo. Rezultati so tudi pokazali, da so imeli otroci, ki so bili izpostavljeni pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, pogostejše zdravstvene težave, zlasti so se kazale težave pri prehranjevanju in spanju. Pri teh otrocih so se pogosteje pojavili tudi zaprtje, slabost, preutrujenost, težave s spanjem, nočne more, bolečine, težave z želodcem in omotica.

Howell idr. (2016) so proučevali vpliv pričevanja otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem na otrokovo učno uspešnost. Ugotovili so, da je imela več kot petina otrok, eno ali več učnih težav, skoraj polovica pa jih je imela posebne učne težave. Omenjeni raziskovalci so tudi ugotovili, da so imeli otroci pričevalci precej nižjo uspešnost od drugih otrok - tako pri matematiki, kot tudi pri branju in jezikih. Kar zadeva učno uspešnost, so Jayasinghe, Jayawardena in Perera (2009) ugotovili, da je bila izpostavljenost otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem pomembno povezana z otrokovo uspešnostjo v šoli in tudi s tem, da je otrok redno obiskoval šolo. Skratka, raziskave o vplivu izpostavljenosti otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem v adolescenci poudarjajo velike in kronične izzive, s katerimi se soočajo posamezniki v tej razvojni fazi, in poudarjajo potrebo po zgodnji pomoči in podpori otroku oz. mladostniku.

Izaguirre & Calvete (2015) predstavljata izsledke njune raziskave, ki kažejo, da je pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem povezano tako z agresivnim vedenjem otrok v šoli, kot tudi s slabo koncentracijo, posledica česar je slabši učni uspeh. Štirinajst mam je poročalo, da se je učno delovanje njihovih otrok v času, ko so bili izpostavljeni pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, poslabšalo. Mame otrok so poročale o tem, da so imeli njihovi otroci pogostokrat težave z negativnimi ocenami pri več predmetih, nekatere od

njih so poročale tudi o tem, da so njihovi otroci v času izpostavljenosti pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad mamami ponavljali razred.

Howell, Barnes, Miller & Graham-Bermann (2016) so proučevali vpliv pričevanja otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem na otrokove kognitivne in intelektualne zmogljivosti. Omenjajo raziskave, ki so proučevale povezavo med čustvenimi in/ali vedenjskimi težavami otrok, ki so izpostavljeni pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, s pomanjkanjem čustvenega odzivanja otrok, kar se je potem odražalo v težavah, ki so jih imeli otroci pri načrtovanju in določanju prednostnih nalog in organiziranju ter dokončanju teh nalog. Te raziskave so pokazale, da izpostavljenost otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem slabo vpliva na otrokovo kognitivno in intelektualno delovanje. Omenjeni avtorji tudi navajajo raziskave, ki govorijo o tem, da imajo ti otroci pogostejše simptome depresije in da imajo slabši spomin, kar se tiče težkih izkušenj v svojih otroštvih – kot da bi ti otroci na tak način tlačili negativna občutja, povezana s travmatičnimi izkušnjami. Tudi pri odraslih, ki so bili kot otroci priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, se kaže visoko pojavljanje negativnih čustev ter slabše kognitivno delovanje.

Posledice otrokove izpostavljenosti pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem na vedenjskem področju so lahko: večja verjetnost zatekanja v pretirano uporabo alkohola, drog in drugih substanc (odvisnosti in zasvojenosti), večja verjetnost najstniške nosečnosti, težave z agresijo in nasiljem v mladostništvu in odraslosti, prestopniško vedenje in večja verjetnost intimnopartnerskega nasilja v partnerskih odnosih mladostnika in odraslega s to izkušnjo (Bourassa, 2007).

Izaguirre & Calvete (2015) navajata, da so mame otrok, ki so bili priče intimnopartnerskemu nasilju nad njimi, v njuni raziskavi svoje otroke opisale kot zaskrbljene in živčne. Matere so v raziskavi poročale o tem, da so imeli njihovi otroci, pričavalci nasilja, pogostejše motnje spanja, pogostejši strah pred samostjo in osamljenostjo, težava pri navajanju na uporabo kahllice in WC-ja in slabši razvoj na jezikovnem področju. Po besedah mam naj bi ti otroci imeli tudi več težav z jeznim in agresivnim vedenjem.

Frangéž idr. (2019) ugotavljajo, da je odkrivanje otrok, ki doma pričujejo intimnopartnerskemu nasilju nad staršem eno najzahtevnejših opravil za socialno delo, šolsko socialno delavko in/ali psihiatra. Odrasli, ki imajo stike z otroki, morajo biti zato zelo pozorni na znake, s katerimi otrok sporoča, da je v stiski, in mu omogočiti, da varno spregovori o tistem, kar ga skrbi. Carnevale, Di Napoli, Esposito, Arcidiacono in Procentese (2020) pa še dodajajo, da so

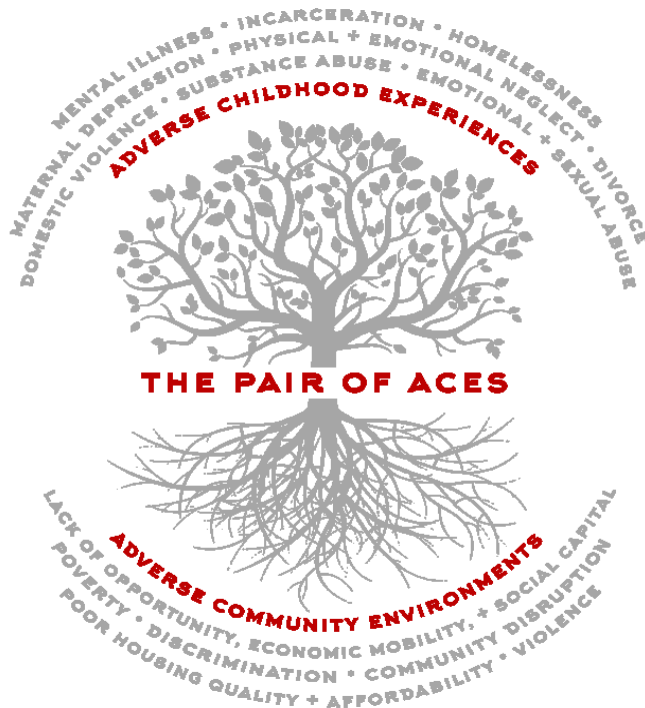
potrebne aktivnosti na tem področju, tako z namenom podpore otrokom, ki so izpostavljeni tovrstnemu nasilju, kot tudi z namenom preprečevanja nadaljnjega razvoja novega nasilja, s čimer bi se uspešno izognili verjetni verigi medgeneracijskega prenosa izkušnje nasilja skozi generacije.

2.1. Študije o vplivu obremenjujočih izkušenj v otroštvu na izide v odraslosti in pričevanje otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem

Lloyd (2018) ugotavlja, da je nasilje v družini in zaščita otrok kompleksno, večplastno področje. Koncept obremenjujočih izkušenj v otroštvu je konstrukt, ki izhaja iz serije slovitih študij o vplivu obremenjujočih izkušenj v otroštvu na izide v odraslosti (Adverse Childhood Experiences Study – ACE) (Fellitti idr., 1998). Študije obremenjujočih izkušenj v otroštvu merijo vpliv različnih obremenjujočih izkušenj iz otroštva, kot so fizična, psihična in/ali spolna zloraba; fizično in/ali psihično zanemarjanje; pričevanje intimnopartnerskemu nasilju in nasilju v družini; življenje s staršem z resnejšimi težavami na področju duševnega zdravja in/ali na področju pretirane uporabe drog, alkohola; izkušnja težkih izgub v otroštvu (ločitev, huda bolezen, smrt ali pridržanje starša v zaporu) (Fellitti idr., 1998; Dube idr., 2001; Kuhar, 2020).

Raziskave kažejo, da imajo obremenjujoče izkušnje v otroštvu posebej, če so zgoščene in trajajo dlje časa, dolgotrajne učinke, ki segajo tudi v odraslo dobo, so lahko vir dolgotrajne psihične stiske in imajo vzdolžne učinke na fizično zdravje, večjo verjetnost zlorabe substanc, večjo verjetnost za medosebno nasilje in pojavnost samopoškodovanja (Hughes idr., 2017).

Ellis in Dietz (2017) pojasnita, da med najnovejše študije obremenjujočih izkušenj v otroštvu štejejo tudi strukturne dejavnike. Ti so revščina, skupnostno nasilje, stanovanjska revščina in izključenost iz družbe (slika 1). Glavne obremenjujoče izkušnje v otroštvu tako izvirajo iz družbenih krivic, ki so jih deležne socialno izključene in marginalizirane skupine ljudi. Ray (2011) opozori, da se revščina prepogosto prepleta z obremenjujočimi izkušnjami iz otroštva, in čeprav se obravnava kot družbeni označevalec porazdelitve tveganja intimnopartnerskega nasilja v družini, povezava ni vzročna. Intimnopartnersko nasilje v družini prizadene vse družbeno-ekonomske skupine. (Calder in Regan, 2008).

Slika 1: DREVO OIO (Adverse childhood experiences) (Ellis in Dietz, 2017)

Odrasli, ki so bili kot otroci priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, po raziskavah o vplivu obremenjujočih izkušenj na izide v odraslosti dosegajo slabši učni uspeh, nižje ravni izobrazbe, dostopajo do manj plačanih zaposlitev (Kuhar idr., 2020), večja pa je tudi verjetnost za razvoj težav v duševnem zdravju (depresija, tesnoba, samomorilnost) (Rydström, Edhborg, Jakobsson in Kabir, 2019).

Dejavniki, ki znižujejo verjetnost obremenjujočih izkušenj v otroštvu, med katerimi se nahaja tudi otrokova izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, so: preprečevanje revščine in ekonomskih stresov v družinah, učenje socialnih vrednot, ki varujejo pred nasiljem in stisko, otrokom zagotoviti čim bolj varno otroštvo, učenje socialnih, starševskih spretnosti, učenje o zdravem partnerskem odnosu, medgeneracijsko povezovanje ter hitro ukrepanje, da bi zmanjšali takojšnje in dolgoročne negativne posledice (National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention b. d.).

McLaughlin (2017) razlaga, da imajo otroci, ki doživljajo obremenjujoče izkušnje v otroštvu, večjo verjetnost za pojav težav z duševnim zdravjem kakor tisti, ki teh stisk niso doživljali. Pogoste oblike težav v duševnem zdravju pri otrocih, ki so izpostavljeni težavam, vključujejo tesnobo, depresijo, agresivno vedenje, posttravmatsko stresno motnjo in težave z uživanjem

psihoaktivnih snovi. Otroci z visoko stopnjo izpostavljenosti tovrstnim obremenjujočim izkušnjam imajo več kot štirikrat večjo verjetnost, da bodo do odraslosti razvili duševne težave kot otroci, ki niso doživeli stiske, še poudarja avtorica. Neželene izkušnje v otroštvu niso povezane le s tveganjem za duševne težave v otroštvu, temveč dajejo trajno ranljivost za večjo verjetnost težav v duševnem zdravju, ki traja tudi v odrasli dobi. Številne študije kažejo, da je približno ena tretjina vseh duševnih težav po vsem svetu posledica izpostavljenosti škodljivim obremenjujočim izkušnjam iz otroštva. Ta ugotovitev pa poudarja pomen razvoja pristopov zgodnje pomoči in podpore otroku in družini, takih, ki s pravočasno pomočjo blažijo trajne posledice teh izkušenj na duševno zdravje.

Dym Bartlett in Sacks (2019) ugotavljata, da predstavljajo obremenjujoče izkušnje v otroštvu pomemben dejavnik tveganja kar se tiče psiholoških in fizičnih izidov v odraslosti tega otroka. Otroška stiska je širok pojem, ki se nanaša na širok spekter okoliščin ali dogodkov, ki resno ogrožajo otrokovo fizično ali psihično počutje. Pogosti primeri stiske v otroštvu vključujejo zlorabo in zanemarjanje otrok, nasilje v družini, ustrahovanje, hude nesreče ali poškodbe, diskriminacijo, skrajno revščino in nasilje v skupnosti. Raziskave kažejo, da imajo takšne izkušnje lahko resne posledice, zlasti če se pojavijo zgodaj v življenju, so kronične in/ali hude ali se sčasoma stopnjujejo. Obremenjujoče izkušnje v otroštvu puščajo pomemben odtis na otrokovem telesu in možganih (na biologiji in nevrofiziologiji) - in s tem vlivajo na razvoj otroka. Te izkušnje v različnih obdobjih pomembno zaznamujejo razvojno občutljiva obdobja - in zato lahko vplivajo na pojavnost vseživljenjskih težav na področju čustvovanja in vedenj oseb z izkušnjo. Obremenjujoče izkušnje v otroštvu niso nujno obsodba - veliko otrok si lahko od teh izkušenj opomore, če le imajo pravo pomoč in podporo odraslih v svojem življenju.

Manyema, Norris in Richter (2018) ugotavljajo, da so lahko obremenjujoče izkušnje v otroštvu lahko pomembno povezane s številnimi čustvenimi, vedenjskimi in zdravstvenimi težavami teh otrok v odraslosti. Vsekakor obstajajo trdni dokazi, ki kažejo na povezavo med obremenjujočimi izkušnjami in slabim duševnim zdravjem pri otrocih in odraslih. Travmatične izkušnje v otroštvu so povezane tudi s povečanim tveganjem za poskus samomora, s slabim duševnim zdravjem (doživljensko depresijo). Obstaja sicer kompleksno medsebojno delovanje med stresom v zgodnjem življenju, socialno-ekonomskim statusom in kasnejšimi življenjskimi stiskami. Teorija senzibilizacije na stres je bila postavljena kot možni mehanizem, s pomočjo katerega so povezane zgodnje stiske in stres v poznejšem življenju. To kaže na ponavljajoči se stres zgodaj v življenju, ki deregulira sisteme odzivanja na stres in znižuje prag za reaktivnost in prilagodljive odzive na pojav stresa v kasnejših obdobjih. To poveča tveganje za motnje v

duševnem zdravju v poznejšem življenju. Stiske v otroštvu lahko povzročijo sekundaren izbruh stresorjev, ki povzročajo škodljive posledice za zdravje, razmerje med neželenimi izkušnjami v otroštvu in duševnim zdravjem pa je izrazitega pomena za javno zdravje.

2.2. Otroci, ki so izpostavljeni izkušnji pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem so pogosteje tudi sami žrtve nasilja v družini (od očeta, partnerja mame, sorojencev)

Posledice izpostavljenosti otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem so raznolike; kot je že bilo povedano v predhodnih poglavjih, imajo ti otroci v svojem življenju več različnih težav. A razlogi za težave teh otrok na področju duševnega in fizičnega zdravja ter na socialnem področju so kompleksni, zato je odkrivanje vzročnih povezav med pričevanjem otroka intimnopartnerskemu nasilju in specifičnim izidom zahtevno (Saunders, 2003).

Otroci, ki so izpostavljeni pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, so pogostokrat tudi sami žrtve nasilja v družini in tudi nasilja v drugih odnosih (npr. partnerskem, vrstniških, prijateljskih) (Modi, Palmer in Armstrong, 2014). Zaviršek (1993) pojasnjuje, da je v družinah, v katerih se izvaja nasilje nad ženskami, pogosto žrtev nasilja tudi otrok. Žrtev zlorab pa so tudi tisti otroci, ki so le priče intimnopartnerskemu nasilju. Vse to dokazuje, da je nasilje nad ženskami povezano z nasiljem nad otroki in obratno.

Ameriške študije kažejo, da so dejavniki, ki povečajo tveganje, da bodo otroci izpostavljeni nasilju, naslednji:

- Starost: starejši otroci so izpostavljeni resnejšim oblikam nasilja in so bolj verjetno žrtve več vrst nasilja (Hanson idr., 2006).
- Spol: fantje so izpostavljeni višji stopnji fizičnega napada kot dekleta, dekleta pa so izpostavljena višji stopnji verjetnosti spolne zlorabe kot fantje (Hanson idr., 2006).
- Rasa in etnična pripadnost: celotna življenjska stopnja izpostavljenosti nasilju je višja med temnopoltimi mladostniki in mladostniki, ki izhajajo iz skupin avtohtonega dela prebivalstva (Hanson idr., 2006).
- Družinska struktura: otroci iz ločenih družin so izpostavljeni večjemu tveganju, da bodo izpostavljeni nasilju, zlasti spolnemu (Hanson idr., 2006).
- Težave z alkoholom/uporabo drog v družini: tveganje za izpostavljenost nasilju je bilo večje, če so v družini živeli posamezniki, ki so imeli težave s prekomernim uporabljanjem alkohola in drog (Hanson idr., 2006).
- Intimnopartnersko nasilje: otroci iz družin, v katerih je bilo prisotno intimnopartnersko nasilje, so imeli večje tveganje za kasnejše trpinčenje svojih otrok (McGuigan & Pratt, 2001; Rumm idr., 2000).

2.3. Otroci, ki so izpostavljeni izkušnji pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, se v mladostništvu in odraslosti pogosteje zapletajo v odnose, v katerih je prisotno nasilje (izidi v odraslosti)

Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker & Koenen (2010) so se v prispevku ukvarjali predvsem z možnostjo medgeneracijskega prenosa nasilja. Povezavo med pričevanjem intimnopartnerskemu nasilju nad staršem v otroštvu z izidi v odraslosti so ugotavljali z več študijami v različnih okoljih. Fergusson & Horwood (1998) navajata, da je metaanaliza 39 študij pokazala, da je moč povezave majhna do zmerna. Teoretični modeli po Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker & Koenen (2010) podpirajo vzročno zvezo med pričevanjem otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem in ponavljanjem intimnopartnerskega nasilja v partnerskih odnosih v odraslosti. Socialno kognitivni modeli poudarjajo, da se otroci učijo izvajati intimno nasilje v partnerstvu tako, da opazujejo in posnemajo takšno nasilje v svojih domovih, ne da bi razvili kapaciteto za nenasilno reševanje konfliktov in tudi za to potrebne

verbalne »spretnosti«. Avtorji opozarjajo, da imajo odrasli, ki so bili kot otroci priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, po raziskavah sodeč večjo verjetnost, da bodo ta dejanja ponavljali tudi sami.

Roberts idr. (2010) avtorji, ki na problem pričevanja otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem gledajo skozi perspektivo teorije navezanosti, ugotavljajo, da pričevanje intimnopartnerskemu nasilju prekinja otrokovo navezanost na starše, kar vodi do nezmožnosti otroka, da bi nadzoroval svoja preplavljajoča čustva, ter do tesnobe zaradi zapuščenosti in odvisnosti. Ugotavljajo, da obstaja večja verjetnost, da lahko izpostavljenost otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem povzroči pri otroku duševne bolezni, vključno z mejno osebnostno motnjo, posttravmatsko stresno motnjo in antisocialno osebnostno motnjo. Pokazalo se je tudi, da fantje, ki so v otroštvu priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, pogosteje odobravajo nasilje, verjamejo, da nasilje izboljšuje ugled, in upravičujejo svoje nasilno vedenje v primerjavi s fanti, ki takšnemu nasilju v otroštvu niso bili priča. Otroci, izpostavljeni pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, imajo težave z nadzorovanjem svojih čustev in vedenja, slednje je pogostokrat eksternalizirano (npr. izbruhi jeze, nasilnega vedenja), in tudi težave na učnem področju.

Roberts, Gilman, Fitzmaurice, Decker & Koenen (2010) ugotavljajo, da je mogoče negativne posledice ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem ublažiti z visoko stopnjo čustvene podpore otroku in s psihosocialno pomočjo družini. To, da otrok prejema čustveno oporo lahko otroka ščiti pred tem, da bi pozneje v svojem življenju tudi sam povzročal nasilje. S pravočasno pomočjo in podporo tak otrok namreč doživlja manjši obseg obremenjujočih izkušenj in s tem manj eksternalizirajočih in internalizirajočih simptomov. Kljub empiričnim in konceptualnim osnovam, ki podpirajo vzročno zvezo med pričevanjem otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem in poznejšim izvajanjem intimnopartnerskega nasilja v partnerskem odnosu v odraslosti, je opaženo povezavo mogoče razložiti z naslednjimi dejavniki: vpletenost otrokovih staršev v kriminalna dejanja, težave staršev z duševnim zdravjem in pretirano uporabo alkohola in/ali drog, težave starša z nasiljem. Te starševske lastnosti in vedenja lahko povečajo tveganje, da bo otrok, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, izpostavljen fizični, spolni in psihološki zlorabi, zanemarjanju in nasilju v skupnosti.

Duke idr. (2010) pojasnjujejo, da so številne študije pokazale, da izpostavljenost različnim vrstam nasilja v otroštvu napoveduje negativne izide v odraslosti, med drugim tudi izvajanje

nasilja v partnerskih odnosih. Glede na pričujočo študijo Nalaha (2010), pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem vpliva tudi na njihovo samozavest. Odrasli, ki so bili kot otroci priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, lahko trpijo za zmanjšano samopodobo in pomanjkanjem samozavesti. Jacquelyn, Campbell & Lewandowski (1997) pojasnjujejo, da četudi so zgodnje študije otrok, ki so bili priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, nakazovale na številne težave, vključno s težavami na kognitivnem področju, razvojnimi zaostanki in zmanjšano kapaciteto za empatijo, so bile te študije na splošno nenadzorovane. Opozorijo, da se je zaradi izvajanja študij v zavetiščih, v katerih je že samo okolje delovalo na otroke stresno, prikazovalo prihodnost teh otrok kot negotovo z negativnimi dolgoročnimi posledicami. Kasnejše nadzorovane študije Abela idr. (2006) so pokazale, da so otroci, ki so pričevali intimnopartnerskemu nasilju nad staršem izkazovali težave na področju kognicij in čustvovanja, pogostejše so se socialno umikali, v odraslosti pa so izkazovali simptome depresije, manj so izkazovali interese za družbene dejavnosti ter se odzivali z burnejšo fizično agresijo.

Jacquelyn, Campbell & Lewandowski (1997) navajajo, da je bila veljavnost poročil mam v študijah otrok, ki so bili priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, pod vprašajem, saj lahko visoka stopnja stiske, depresije ali tesnobe, ki jo mame doživljajo, povzroči, da imajo manj tolerance in se manj zavedajo potreb in odzivov svojih otrok. Študija Bennett idr. (2005) je opazila »preprosto težnjo«, da matere ocenjujejo svoje otroke bolj negativno od ostalih, tako je za bolj veljavne ocene treba uporabiti poročila različnih oseb. Čeprav niso bile izvedene nobene longitudinalne študije, ki bi pokazale natančen obseg tveganja, da otroci, ki so bili priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, tudi zagrešijo nasilje, je jasno, da je najbolj dosleden dejavnik tveganja za moške, ki so intimno nasilni do svojih partnerk, odraščanje v domu, v katerem je njegovo mamo oče oz. mamin novi partner intimno zlorabljal, dodajajta Cameranesi & Piotrowski (2018).

Značilnosti odraslih, ki so bili kot otroci priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, a so imeli ustrezno pomoč, je mogoče povzeti z obsežnejšo socialno podporo, manjšim stresom, podpornim odnosom z enim od staršev ali rejnikom ter izrazito odločenostjo, da ne ponavljajo vzorca pred svojimi otroki. Jezo zaradi pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem jasneje izražajo in so zmožni podrobnega podajanja poročil videnega, ki so ga kot otroci doživljali, pravijo Jacquelyn, Campbell & Lewandowski (1997).

Študija Kuhlman, Howell & Graham-Bermann (2012) se je osredotočila na izkušnjo mladostniških deklet, ki so bile priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem. Identificiranih je bilo sedem tematik, ki so predstavljale medsebojno povezane procesne razsežnosti izkušenj pričevanja: spominjanje, življenje iz dneva v dan, občutje vpliva, beg, razumevanje, spopadanje in reševanje ali »umiritev«. Dekleta so se z nasiljem spopadla tako, da so izkušnje blokirala iz svojega zavedanja. Izjavila so, da se jim zdi, da so živele v intimnopartnerskem nasilju celo življenje, vendar so se s težavo spominjale določenih epizod intimnopartnerskega nasilja.

Wilson (2010) je izvedel intervjuje s preživelimi otroki starimi med 4 in 12 let. Nekateri otroci so izrazili, da se jim zdi nasilje v družini normalno in sprejemljivo. Wilson je tudi ugotovil, da ti otroci ne znajo drugače kot z jezo izražati bolečih čustev, prav tako da ne znajo konstruktivno reševati konfliktov. Poleg tega so ti nekoliko mlajši otroci opisali tri komponente svojih izkušenj. Prva je bila »živeti z nasiljem«, ki je vključevala teme pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, strahu, budnosti, nemoči in obvladovanja čustev. Druga komponenta je bila »živeti v tranziciji« in je vključevala izraze olajšanja, zadovoljstva in zaščitništva. Tretja komponenta, »živeti z mamo« (brez njihovih očetov, ki so intimno nasilni), je vključevala izražanje žalosti, zaščitništva, negotovosti, sprejemanje nasilja kot »normalnega« načina soočanja z medosebnimi konflikti in strategije obvladovanja. Otroci so izkazovali tudi vsesplošno žalost, za katero se je zdelo, da je prežemala njihove izkušnje, in niso imeli občutka, da bi se lahko z mamami pogovarjali o svoji žalosti, ker bi to lahko mame vznemirilo.

2.4. Kompleksna otroška travma

Izraz razvojna kompleksna travma označuje izkušnje dolgotrajnih in ponavljajočih se travmatskih dogodkov s pričetkom v zgodnjem otroštvu ter z negativnim vplivom na otrokov razvoj osebnosti. Narava teh dogodkov je večinoma medosebna (telesna ali spolna zloraba, nasilje v skupnosti), vključuje pa tudi zanemarjanje na čustveni, telesni in izobraževalni ravni (van der Kolk, 2019).

Steele & Malchiodi (2012) pojasnita, da je v zadnjih desetletjih travma ena od osrednjih raziskovalnih tem na področju strok, ki se ukvarjajo s pomočjo ljudem. Raziskave v

osemdesetih letih 20. stoletja so se usmerile v preučevanje vplivov nasilja in potrdile, da je izpostavljenost nasilju pogosto povezana z razvojem travmatičnih reakcij. Mešl & Drobnič Radobuljac (2019) opozarjata, da imajo lahko otroci z izkušnjo travmatičnih dogodkov posledice na več področjih življenja, in te se lahko kažejo tudi v odraslosti. Nekateri otroci pa doživijo malo dolgotrajnih učinkov ali celo dolgotrajnih posledic nimajo, a to je odvisno od otrokove odpornosti in narave travmatične izkušnje.

Travma, ki se zgodi otroku, ima lahko zanj veliko bolj škodljive in trajne posledice, kot bi jih imela pri odraslem človeku. Otrok se od odraslega, s katerim živi, uči, kako ravnati s čustvi, kako gledati na svet. Zato je še toliko težje, če je povzročitelj travmatske izkušnje ožji družinski član, saj je otrok s tem izgubil možnost, da se brani pred travmo. Ko ta otrok odraste, se pogosto pojavijo številni simptomi in težave v medosebnih odnosih (psihosomatske bolezni, težave z regulacijo čustev, negativni občutki do sebe ipd.), še ugotavlja van der Kolk (2019).

Hall (2021) pojasni, da je kompleksna razvojna travma zelo edinstvena. Kompleksna razvojna travma je travma, ki se običajno pojavi zgodaj v otrokovem življenju. Torej v tistih res formativnih letih razvoja otrokovih možganov, ki poteka od rojstva do otrokovega tretjega leta starosti. To je torej nekaj, kar se dogaja v daljšem časovnem obdobju.

Hall (2021) pod zanimivost kompleksne razvojne travme šteje, da jo skoraj vedno povzroča otrokov primarni skrbnik, ni nujno, da je to mama ali oče, lahko je to babica, če je bil otrok pri njej v skrbništvu, ali kak drug sorodnik. Travma v teh zgodnjih letih življenja je zelo škodljiva in ima širok spekter negativnih učinkov. Pri zgodnjem zanemarjanju vplivajo skrbniki na otrokove možgane na veliko načinov, študije kažejo, da so otrokovi možgani v primerih zanemarjanja na splošno manj razviti in tudi možganska masa je manjša. Zanemarjanje ali zloraba otrok v otroštvu učinkuje tudi na prefrontalno skorjo, ki je sprednji del možganov. To področje možganov se hitro razvija od rojstva do tretjega leta, a če otrok v tem obdobju doživi znatno zanemarjanje, je tak prefrontalni korteks manj funkcionalen. Naloga prefrontalnega korteksa je namreč nadzor nad izvrševanjem opravil, kot so načrtovanje, abstraktno mišljenje, določanje prednosti, zaviranje impulzivnosti, presojanje in pozornost – in če je prefrontalni korteks pri otroku slabše razvit, to vpliva na otrokov nadzor čustev, vedenj, koncentracijo ipd.

Hall (2021) pojasni, da kadar otrok odrasča v kaotičnem in nepredvidljivem okolju, se pri njem močno vzbudijo tudi sistemi za odzivanje na stres. Poleg osnovnih kemičnih procesov ob razvoju možganov, se ob njihovih odzivih na stres pogosto prekorači ali zmanjša odzivnost. Zaradi teh izkušenj v tem delu možganov postanejo bodisi preveč ali premalo odzivni na

prihodnje stresorje. Fizično torej govorimo o številnih spremembah v možganih. Travmatski dogodki v otroštvu pa povzročajo tudi celo vrsto čustvenih sprememb. Ko se otrok v teh zgodnjih letih ne uspe povezati s primarnim skrbnikom ali so te povezave neprimerno vzpostavljene, to povzroči veliko težav kasneje. Povzroča jim torej težave pri navezanosti na druge družinske člane, kasneje pa celo na interakcije s prijatelji, zakonci, šefi in z ostalimi, s katerimi stopajo v medsebojne interakcije.

3 VLOGA SOCIALNEGA DELA V PROCESIH PODPORE IN POMOČI OTROKU Z IZKUŠNJO PRIČEVANJA INTIMNOPARTNERSKEMU NASILJU NAD STARŠEM

Zaviršek (1993) pojasni, da je v Sloveniji že leta 1989 ženska skupina, ki je izšla iz feminističnega ženskega gibanja, ustanovila prvi telefon za ženske in otroke žrtve, ki je veliko prispeval k destabilizaciji tega vprašanja. Prakse socialnih služb so se v prejšnjih desetletjih shematično razdelile na tiste, v katerih je bil otrok, ki je pričeval intimnopartnerskemu nasilju nad staršem potisnjen v vlogo pasivnega prejemnika pomoči in objekt intervencije, ter na tiste, v katerih je bil obravnavan kot dejavni subjekt, ki s strokovno pomočjo deluje za spremembo svojega položaja.

Že takrat pa tudi dandanes vemo, da je pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem praviloma skriti vzrok za duševno trpljenje otrok, zato je pomembno, da se socialno delo odziva na njihove potrebe, ne da bi podpiralo njihov molk (Zaviršek, 1993). To je pogoj, da lahko socialni delavec prevzame vlogo zagovornika otroka, ki je doživel nasilje. Prav tiste socialne delavke, ki neposredno delajo z otroki, ki so bili priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, vedo, da ne morejo zares pomagati otroku, če nimajo podpore in razumevanja skupnosti in različnih institucij. Prav zato na otroka usmerjen pogled socialne obravnave pri pričevanju nad intimnopartnerskemu nasilju ne upošteva le družine, temveč tudi druge ljudi, s katerimi prihaja otrok v stik.

Bregar Golobič (2008) pojasni, da se pri otroku v *vrtnu*, ki je pričeval intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, svetovalna služba vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletenih vrst dejavnosti svetovalne službe: dejavnosti pomoči in podpore, razvojnih in preventivnih dejavnosti. Svetovalna služba, katere del so socialni delavci, svoje temeljne funkcije (svetovanje, posvetovanje, koordinacijo) opravlja kot ta poseben odnos. Svetovalna služba v vrtnu je zato tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja v vrtnu, v kateri se vsakokrat mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo otroku, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem s ciljem, da se vsakokrat znova zagotovi dovolj varno in spodbudno okolje za otrokovo napredovanje. Naloga socialne delavke v sklopu svetovalne službe pa je, da v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo in glede na posebnosti ter vsakokratne potrebe vrtna in

vseh udeleženi v njem, s pomočjo »Programskih smernic« vsakokrat znova izbere prioritete naloge in jasno opredeli svoj poseben strokovni delež oziroma prispevek svetovalne službe v vrtcu.

Čačinovič Vogrinčič (2020) razlaga, da je naloga socialnega dela v *šolski svetovalni službi* intenzivna skrb v projektih reševanja socialnih težav otrok in družin, tako da v delovnem odnosu in izvirnih projektih pomoči v šoli dobijo učinkovito pomoč za uspešno učenje in vključenost v učečo se skupnost. Otroci, ki so priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, se ne spoprijemajo le z učnimi težavami. Socialno delo v šoli pripomore k temu, da se stiske in neuspehi, ki jih povzroča pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, rešujejo tam, kjer so ključni viri pomoči v okolju, to so v procesu socialnega dela soustvarjene spremembe, ki sežejo od dela z družino do sodelovanja z učitelji za nove oblike pomoči v razredu. Socialna delavka v delovnem odnosu krepi delovni odnos, s koncepti soustvarjanja, perspektive moči in etike udeležnosti pa vnaša v procese podpore in pomoči novo paradigmo. Socialna delavka v delovnem odnosu zagotavlja otroku, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, odprto prostor za soustvarjanje uspešnega učenja.

Gregorič Mrvar in Resman (2019) opozarjata, da se v desetletjih opaža upad strokovnega profila socialnega delavca v *srednjih šolah*, ki se je ob formalnem prihodu svetovalnega dela v šolo sprva najbolj uveljavil. Čačinovič Vogrinčič (2020) meni, da se nahajamo v položaju, ko se je treba boriti za socialno delo na srednji šoli. Socialno delo se pri delu z otroki, ki so priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršema, razlikuje v svoji izjemno kontekstualni naravi. Healy (2005) dodaja, da so temelji znanja, namena in spretnosti socialnega dela ustvarjeni v okolju in z okoljem, v katerem socialni delavci delajo. Beckett (2006) poudarja, da je bistvo socialnega dela pri delu z otroki, ki so priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, sprememba. S svojim delom nudijo otroku, ki je pričaa intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, podporo in mu pomagajo, da pride do pozitivne spremembe. Glavni cilj šolskega socialnega dela pa je po Openshawu (2008) zagotoviti učencu, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, šolsko okolje, v katerem se lahko uči in deluje.

Zaviršek (2005) pove, da socialno delo pri obravnavi otrok, ki so pričevali intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, izvajajo nevladne organizacije, ki so vsekakor dobrodošle. Nevladne organizacije so neodvisne, humanitarne, neprofitne in

prostovoljne organizacije. Njihova glavna naloga je pomoč otrokom, ki so pričevali intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, in so v stiski nudile psihosocialno pomoč. V Sloveniji jih je veliko, v nadaljevanju predstavljamo Združenje proti spolnemu zlorabljanju, ki je nastalo na pobudo Katje Bašič in je bilo ustanovljeno leta 1994. Združenje je specializirano za pomoč in podporo ne-zlorablajočim odraslim, ki želijo zaščititi otroka – žrtev spolne zlorabe, odraslim, ki so preživeli spolno zlorabo v otroštvu, ostalim mladoletnim in polnoletnim žrtvam intimnopartnerskega nasilja ter ostalih oblik nasilja. Svojim uporabnikom ponuja (Združenje za moč, 2022):

- Brezplačni telefon: ta je namenjen vsem žrtvam intimnopartnerskega nasilja, tudi otrokom, ki so priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem.
- Osebni pogovor: namenjen je nudenju podpore in pomoči za lažjo in jasnejšo prepoznavanje in opredelitev problema, opredelitev pričakovanj, potreb in želja ter informiranju o pravicah človeka in delovanju uradnih institucij.
- Individualno svetovanje: namenjeno je dodatnemu vpogledu v preživelo travmo, prepoznavanju vplivov in posledic, zaupnemu govorjenju.
- Zagovorništvo: izhaja iz osebnega pogovora, v katerem se ugotovi, da otrok, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, potrebuje dodatno, bolj poglobljeno pomoč in podporo v zvezi z delom institucij, komunikacijo z institucijami ali pri pripravi gradiv za institucije, podporo pri postopkih na policiji, tožilstvu, sodišču, centru za socialno delo itd.
- Skupine za samopomoč: nudijo skupine otrokom za vzpostavitev osebnega stika in izmenjavo izkušenj z drugimi otroki.

Temo pomoči in podpore Centra za socialno delo (CSD) otroku in družini z izkušnjo nasilja bom podrobneje predstavila v nadaljevanju.

3.1. Zakonodaja

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ v nadaljevanju) (2022) navaja, da naj bi bila družina varno okolje, v katerem so izpolnjene osnovne biološke, duševne in socialne potrebe vseh njenih članov. Kadar ta temeljni gradnik družbe načne nasilje, utrpijo največjo škodo njeni najranljivejši člani, posebej

otroci. MDDSZ je zato, da ozaveščajo, preprečuje, raziskujejo, rešujejo in kaznujejo nasilje v družini.

Leskošek (2014) pove, da je bilo v Sloveniji intimnopartnersko nasilje nad ženskami najprej tematizirano sredi 80. let prejšnjega stoletja, ko so se začele ustanavljati prve ženske skupine in nevladne organizacije. V zadnjih letih postaja intimnopartnersko nasilje tudi pomembna politična tema, ki jo je spodbudil *ZPND (2008)*. V zadnjih desetih letih so službe s področja socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, policije in zdravstva sprejele razne protokole ravnanja ob zavedanju medsebojnega povezovanja in sodelovanja. Kljub povečanemu interesu države za temo nasilja o intimnopartnerskem nasilju v Sloveniji nismo vedeli veliko. Uporabljali so se podatki tujih raziskav, ki so jih skušali smiselno prilagoditi domačim razmeram, vendar so bila pričakovanja mednarodnih organizacij, predvsem OZN in SZO, da bo Slovenija namenila več pozornosti pridobivanju podatkov, na osnovi katerih bi lahko načrtovala ukrepe in programe za preprečevanje intimnopartnerskega nasilja.

Zaradi pritiskov nevladnih organizacij so po besedah Leskoškove (2014) v Sloveniji počasi ustvarjali pogoje, ki so za odhod iz okolja, v katerem je prisotno intimnopartnersko nasilje, mnogo boljši kot pred desetletjem. Sprejem *ZPND* in Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 ter vzpostavitev institucionalnega sistema sodelovanja za učinkovitejše ukrepanje so nedvomno pripomogli k temu, da se ženske lažje odločajo za odhod iz odnosa, v katerem je prisotno intimnopartnersko nasilje. Vendar se je takrat tudi pokazalo, da to ni dovolj in da je potrebno po letih izkušenj z zakonodajo uvesti popravke, ki bi omogočali še bolj učinkovito delo. Znano je, da je *ZPND (2008)* eden redkih zakonov, ki se od sprejema dalje sploh ni spreminjal, čeprav so se za to že pokazale potrebe.

ZPND opredeljuje pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb in drugih izvajalcev storitev v socialnem varstvu, dolgotrajni oskrbi zdravstva, vzgoji in izobraževanju, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini (*ZPND, 2008*)

Glavne pridobitve *ZPND (2008)* v družini za zaščito otrok iz družin, v katerih je prisotno intimnopartnersko nasilje, so predvsem:

- opredelitev nasilja v družini (3. člen);

- posebno varstvo in skrb za mladoletne družinske člane (4. člen);
- dolžnost ravnanja (5. člen): če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeleženk oziroma udeležencev postopka;
- dolžnost prijave (6. člen): vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu, osebje vzgojno-varstvenih, vzgojno-izobraževalnih zavodov in socialnih zavodov ter izvajalci vsebin za otroke v športnih in kulturnih združenjih, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti, je dolžan takoj obvesti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je žrtev nasilja otrok ali oseba, ki zaradi osebnih okoliščin ni sposobna skrbeti zase;
- določitev mreže organov in organizacij, ki obravnavajo primere nasilja v družini, ter jasna opredelitev pravil in postopkov;
- določitev ukrepov za varstvo žrtev nasilja v družini, pri katerih so v 22. členu posebne pozornosti deležni otroci.

Posebno varstvo otrok obravnava tudi 8. člen *Družinskega zakonika (DZ, 2019)*, v katerem je določeno, da otroci uživajo posebno varstvo države vselej, kadar je ogrožen njihov zdrav razvoj in kadar to zahtevajo druge koristi otrok. Na tem mestu ni zakonodajnih okvirjev pri zaščiti otrok v primeru pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem. Kopčavar Guček (2015) omeni tudi *prijavitveno dolžnost*, ki je po Kazenskem zakoniku (2008) ob opustitvi prijave težje kaznivo dejanje. Ob zaznanem sumu intimnopartnerskega nasilja nad staršem se mora v skladu z zakonom v roku 24 ur obvestiti pristojni CSD ali policijo ali državno tožilstvo. Žrtev intimnopartnerskega nasilja in pričujoče otroke se seznani z dolžnostjo obveščanja v skladu z ZPND (2008) in Kazenskim zakonikom (2008).

Zakonodaja (2008) pri zaščiti otrok, ki so priča intimnopartnerskemu nasilju, vелеva tudi delovanje multidisciplinarnega tima, ki je opredeljeno v *Pravilniku o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini*, ki je bil sprejet leta 2009 z namenom obveščanja in nudenja pomoči med državnimi organi, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb, drugimi izvajalci storitev na področju socialnega varstva, zdravstva, vzgoje in

izobraževanja, organi samoupravnih lokalnih skupnosti ter nevladnimi organizacijami (1. člen).

Konvencija o otrokovih pravicah, sprejeta v OZN 20. novembra 1989, prav tako določa ukrepe in pravila za največjo zaščito otrok in v 2. členu opozori na jamčenje pravic otrok do zagotavljanja varstva otroka brez kakršnegakoli razlikovanja, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika.

3.2. Vloga centra za socialno delo pri obravnavi otrok, ki so bili priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem

Milek Ogrinc (2014) pojasni, da je (CSD) z zakonom o preprečevanju nasilja v družini dobil poleg dolžnosti in odgovornosti nudenja pomoči ter ukrepanja za zaščito žrtve intimnopartnerskega nasilja v čim krajšem času, še jasnejšo nalogo povezovanja in koordiniranja dela različnih institucij. Dolžnost CSD-ja je, da se na vsak primer intimnopartnerskega nasilja, o katerem je obveščen, odzove in takoj začne izvajati postopke za zaščito žrtve intimnopartnerskega nasilja, predvsem na način, ki je varen za žrtev. Posebne skrbi pri obravnavanju intimnopartnerskega nasilja in nudenju pomoči žrtvam so deležni predvsem otroci, ki kot priče intimnopartnerskemu nasilju zaradi posebnih okoliščin niso sposobne poskrbeti zase.

Milek Ogrinc (2014) opozarja, da je zakonska dolžnost vsakogar (6. člen ZPND), še zlasti pa zaposlenih v zdravstvu in vzgojno-izobraževalnih zavodih (VIZ), če je zaznan sum, da je otrok priča intimnopartnerskemu nasilju, da o tem takoj obvestijo CSD ali policijo. Otrok je žrtev intimnopartnerskega nasilja tudi, ko je prisoten pri izvajanju intimnopartnerskega nasilja nad staršem. V postopku zaščite otroka si CSD ves čas prizadeva, da vključuje družino in z njo sodeluje pri odpravi okoliščin in posledic ogroženosti otroka, zato se naloge za zaščito otroka vodijo v smeri storitev (urejanje odnosov v družini): prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom, ali pa v okviru javnih pooblastil, ko je potrebno ukrepati v njegovo zaščito (Zakon o zakonski

zvezi in družinskih razmerjih, 2019). Naloge so odvisne od stopnje ogroženosti otroka, ki zajema oceno o tem, kdo je povzročitelj nasilja, o sposobnosti staršev ali nezlorablajočega starša, da zaščiti otroka, ter od potreb in sposobnosti otroka (Milek Ogrinc, 2014).

Milek Ogrinc (2014) razloži, da moramo biti pri obravnavi intimnopartnerskega nasilja učinkoviti, imeti moramo znanje, službe pa morajo med seboj sodelovati, delovati enotno in usklajeno. Z namenom skupnega sodelovanja različnih institucij, se pri CSD oblikuje multidisciplinarni tim, ki ga sestavlja skupina različnih strokovnjakinj oz. strokovnjakov. Pri učinkovitem in enotnem nudenju pomoči se strokovni delavci in delavke poslužujejo tudi strokovnih smernic za delo CSD pri zaščiti otrok pred nasiljem v družini. Storitve CSD, do katere je upravičen otrok, ki se kot pričealec intimnopartnerskega nasilja znajde v stiski, je pomoč pri prepoznavanju socialne stiske ali težave, ocena možnih rešitev, seznanjanje otroka z možnimi socialnovarstvenimi storitvami, predstavitev mreže izvajalcev, ki lahko otroku nudijo pomoč (Milek Ogrinc, 2014).

3.3. Otrokov glas na centru za socialno delo ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem

V podporo varovanju dobrih pogojev za življenje otroka ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju je možno uporabiti tudi znanje, ki ga Čaćinovič Vogrinčič in Mešl (2019) poimenujeta "otrokova oprema". Avtorici izražata skrb, da tudi strokovnjaki ob pričevanju otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem ostajajo na poseben način nemi, kot da ne bi imeli znanja o tem kaj morajo vsi strokovnjaki in starši zagotoviti otroku v družini. Elementi modela so temeljni občutki o lastni vrednosti, pravica do resničnosti, potreba po avtonomiji in povezanosti, sposobnost za ljubezen, sposobnost za konflikt in sposobnost za pogajanje.

Čaćinovič Vogrinčič in Mešl (2019) pojasnita, da je v soustvarjanju razvidnosti in ozaveščenosti v družini in procesih pomoči, glas otroka ključen. V primerih pričevanja otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem je potrebno v delovnem odnosu ustvariti prostor za to, da se v procesih podpore in pomoči družini sliši in upošteva tudi glas otroka. Otroci pogostokrat še ne zmorejo v odnose vstopati tako, da bi zmogli, znali ali celo upali izraziti sebe, zato smo socialni delavci pri tem odgovorni, da se vedno znova

z otrokom in družino vzpostavljamo in vzdržujemo odnos, v katerem bo prostor za soustvarjanje rešitev in v katerem bo vedno znova glas tudi za otrokovo resnico. Gre za odnos, v katerem je prostor za odprt pogovor, v katerem lahko vsak od udeležениh pove, kaj čuti in misli. Pri tem ne gre zgolj za pogovor z otrokom ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju, temveč za veliko več; za pogovor, s katerim se otroku pridružimo, da bi slišali njegov glas ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem in raziskovali skupaj v procesu pomoči in podpore za soustvarjanje rešitev in zelenih izidov.

Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019) opozorita, da je temelj za pogovor socialne delavke z otrokom, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, vzpostaviti deloven odnos, v katerem bo glas vseh v družini slišan in upoštevan. Ravno zato, ker se v vsakdanjem življenju odrasli prepogostokrat odločamo, ne da bi upoštevali glas otroka, je ob pričevanju otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršema toliko bolj pomembno, da imamo kot socialni delavci to posebno zavedanje o tem, da je pri tem otrokov glas potrebno slišati in da za to potrebujemo strokovno znanje, ki nam pomaga, da se kot strokovnjaki znamo otroku pridružiti, da bi ga razumeli. Povabilo otroka k izražanju mnenja, povabilo k temu, da on pove, kako vidi problem, če je hkrati povezano s povabilom, da naj otrok tudi že sam razmišlja o tem, kaj bi sam naredil drugačnega, prinaša otroku upanje in občutek kompetentnosti. V socialnem delu z otrokom pričevalcem intimnopartnerskemu nasilju nad staršem je za socialnega delavca pomembno, da socialna delavka uporablja koncept perspektive moči. Otroku, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, je potrebno v delovnem odnosu z njim in družino načrtovati mrežo virov ter skupaj z njim in družino prepoznati varovalne dejavnike in vire, ki jih otrok že ima, ter mu hkrati pomagati odkriti še neodkrita vire. In prav možnost reševanja problemov v kompleksni in za otroka pomembni situaciji življenja v družini je izjemno pomembno izkušnja.

Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019) razlagata, da je pri obravnavi otroka, ki je pričeval intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, glavna naloga socialnih delavcev podpreti otroka in družino, a zato potrebujejo njegov glas; otrok nam mora povedati, kaj je smiselno zanj, kaj je zanj uspešna komunikacija, kaj potrebuje, da bi uspešno rešil težavo. Otroci, ki so priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, so v procesih socialnega dela pogosto nemi. Nemi, ker se zdi, da nimajo na voljo besed, s katerimi bi lahko povedali, razložili, zato je njihov pogost odgovor "ne vem". Za takim odgovorom

pa se pogosto skriva izkušnja nemoči, izkušnja, da njegove besede ne veljajo, včasih pa so tako globoko zakopane, da se zdi, kot da otrok ne more do njih.

Pri pogovoru z otroki, ki so priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, je pogostokrat treba ustvariti odprt prostor za glas otroka. Prvo izhodišče je (po Gehart, 2007; kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019) ustvarjanje dialoškega prostora za otroka, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, kar se zagotovi s prostorom, v katerem se otrok dobro počuti in se lahko giblje. Prostor se lahko za ustvarjanje prijetnega in sproščenega vzdušja opremi z igračami ali knjigami. K ustvarjanju dialoškega prostora sodita še čas in potrpežljivost. Otroku, ki je pričeval intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, nudimo čas, da pove, razloži, ne da bi mu skakali v besedo. Drugo izhodišče pa se (po Gehart, 2007; kot navedeno v Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019) imenuje "ne vedeti", kar je pomembno z vidika, da otroku, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, ne vsilimo prehitro svojih odgovorov, dobrih namenov, ne da bi počakali, da otrok pride na dan s svojimi razlagami. Socialni delavec naj bo radoveden, saj radovednost za otrokove razlage še razširi in okrepi prostor za otrokov glas. Za otroka je pomembno, da razvijamo različne, mnogoterne možnosti in pri koncu socialne delavce pri delu z otroki, ki so pričevali intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, vabi korak onstran besed – k uporabi risb, plesa, peskovnika, lutk, igranja vlog, petja, igrač ipd.

3.4 Vrste pomoči in podpore otrokovim skrbnikom

3.4.1 Socialno delo z družino

Bezenšek Lalič (2009) pojasni, da se je CSD dolžan na vsak primer pričevanja otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem odzvati in takoj začeti izvajati postopke za zaščito žrtve tako, ki je zanjo varon. ZPND (2008) v 5. členu določa dolžnost ravnanja organov in organizacij, ki so dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti, v obravnavi primera pa imajo otrokove pravice prednost pred pravicami in koristmi drugih udeležencev postopka. Da lahko CSD začne postopke pomoči otroku, ki je priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, je potrebno, da je o tem obveščen. Informacija je lahko na CSD podana na več načinov,

bodisi osebno bodisi po telefonu in anonimno. Obveščanje med organi je zelo pomembno za učinkovito in hitro pomoč žrtvi nasilja v družini. V postopku zaščite otroka si CSD ves čas prizadeva, da vključuje družino in z njo sodeluje pri odpravi okoliščin in posledic ogroženosti otroka, zato se naloge za zaščito otroka vodijo v smeri storitev (urejanje odnosov v družini).

Naloge CSD so opredeljene v 14. členu ZPND (2008), in sicer ta:

- nudi žrtvi in povzročitelju nasilja storitve po Zakonu o socialnem varstvu (1992) (prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom). Cilj obravnave je odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost;
- povzročitelja nasilja lahko napoti v ustrezne izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe;
- ustanovi multidisciplinarni tim.

3.4.2 Socialno delo z žrtvijo nasilja

Številne študije so pokazale, da izpostavljenost različnim vrstam nasilja napoveduje negativne izide, ki presegajo učinke katere koli posebne vrste izpostavljenosti. Razpon rezultatov vključuje psihološko stisko, prilagajanje v odnosih med odraslimi, prilagajanje na fakulteto, šolske ocene, fizično zdravje, najstniško nosečnost, prestopništvo, ustrahovanje, nasilje v lastni režiji, fizične pretepe, nasilje pri zmenkih med najstniki in viktimizacijo in storilnost nasilja v intimnem partnerju odraslih. Zato je potrebno otroke, ki pričujejo intimnopartnerskemu nasilju, čimprej zaščititi (Duke idr., 2010).

Bezenšek Lalič (2009) ugotavlja, da CSD skupaj z žrtvijo:

- raziše situacijo in opredeli problem intimnopartnerskega nasilja;
- oceni njeno psihofizično stanje in njeno socialno podporno mrežo;
- izdela začetno oceno ogroženosti in
- pripravi individualni varnostni načrt z namenom zagotovitve njene trenutne varnosti in krepitev moči v konkretnem položaju.

Poleg tega CSD seznani žrtev z vsemi pravicami in možnostmi na osnovi različnih zakonov in se z njo dogovori o nadaljnjih korakih. Na osnovi zbranih informacij je potrebno oceniti resnost

grožnje, stopnjo nevarnosti, izbrati ukrepe za zmanjševanje tveganja ter jih preveriti z žrtvijo. Če so v družini mladoletni otroci, smo zaznano nasilje v družini kljub zanikanju žrtve dolžni prijaviti. Ob tem CSD oceni tudi pripravljenost ter zmožnost žrtve, da bo ob strokovni pomoči zaščitila sebe in otroke (Bezenšek Lalič, 2009).

Običajen vrstni red strokovne obravnave žrtve nasilja po Bezenšek Lalič (2009) obsega:

- predstavitev socialnega delavca in institucije;
- identifikacija nasilja in določitev stopnje ogroženosti žrtve;
- izvajanje nalog za preprečevanje nasilja v družini (pravilnik o sodelovanju, katalog);
- izbira možnih oblik zaščite glede na ugotovljeno stopnjo ogroženosti žrtve: informiranje o pravicah in možnostih, ki jih ima žrtev nasilja; izdelava individualnega varnostnega načrta za žrtev nasilja; pomoč pri urejanju namestitve v varno hišo oz. v druge svetovalne programe pomoči žrtvam nasilja; povezovanje z ostalimi institucijami, ki lahko nudijo pomoč in večjo varnost žrtvi nasilja (policija, sodišče, tožilstvo, zdravstvo, ostale vladne in nevladne institucije); spremljanje in pomoč pri sprožitvi postopkov za uveljavitev pravic žrtve nasilja (policija, sodišče, tožilstvo); dokumentiranje in evidenca nasilja.

Pomoč žrtvi nasilja je po Bezenšek Lalič (2009) najučinkovitejša, če je žrtev pripravljena sodelovati pri oblikovanju ukrepov za njeno nadaljnjo varnost. Kadar žrtev nasilja ne želi našega sodelovanja in ne gre za sum kaznivega dejanja nasilja v družini, izrazimo svojo zaskrbljenost za njeno varnost, ji (na)pokažemo, da smo na voljo, če bi kdaj kasneje želela o tem spregovoriti, in da smo ji pripravljeni pomagati. Ponudimo ji tudi informativne zloženke o drugih možnih oblikah pomoči.

Vloga socialne delavke pri tem pa je, da osebam, ki so povezane z otrokom, posreduje informacije, novo znanje, razvidnejši vpogled v problematiko ter učenje tega, kako v taki situaciji ravnati kot otrokov zagovornik. Delo z mrežami v primeru intimnopartnerskega nasilja torej ne pomeni urejati in odločati namesto drugih, temveč delovati v smislu posredovanja informacij, spodbujanja stikov med ljudmi, ki so del otrokove mreže, opozarjati na nujno pomoč, ki jo otrok v taki situaciji potrebuje, in skupaj z otrokom poiskati najboljšo rešitev. Najboljša rešitev za otroka pa pogosto pomeni, da socialna delavka omogoči otroku zaupno osebo ali pa je sama v tej vlogi, in otroka ne izpostavlja mučnim pritiskom različnih ljudi, ki

so seznanjeni z otrokovo stisko. Otrok ostane povezan s tistimi ljudmi, pri katerih se počuti varnega in sprejetega. Za tiste, ki imajo izjemno majhno in plitko socialno mrežo, pa je pomembno, da socialna delavka/delavec s pomočjo svoje strokovne mreže vzpostavi novo varovalno mrežo za otroka ali pa sam/a deluje v vlogi zaupne osebe, ki varuje otroka. Kakšno bo delo z mrežami socialnega delavca, ki je soočen s problemom pričevanja otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, pa je odvisno predvsem od njegove lastne sposobnosti ustvariti široko in poglobljeno strokovno osebno mrežo (Bezenšek Lalič, 2009).

Ko je delo usmerjeno v neposredno svetovalno pomoč otroku, je pomembno, da socialne službe ustvarijo socialni in čustveni prostor, ki ga otrok potrebuje, da zmore proces odkritja. Richardson in Bacon (1991) sta intervencijo razdelili na korektno identifikacijo situacije, ki je omejena najmanj na nujnost, da se intimnopartnersko nasilje nad staršem konča, iskanje načinov, kako vzpostaviti otrokovo zaupanje vase in občutek lastne vrednosti, ter ponudbo svetovanja (terapije) tako otroku kot njegovemu najbližjemu.

Zato študije opozarjajo na pomen časa, ki si ga mora vzeti socialna delavka za razmislek o tem, kaj lahko stori za otroka in razišče možnosti, ki jih ima otrok zunaj družinskega sistema, v katerem se odvija intimnopartnersko nasilje med otrokovima staršema. V takih primerih moramo v socialnem delu delovati za otrokov dolgoročni interes (Bezenšek Lalič, 2009).

Pomembno je zagovorništvo otroka, ki vsebuje poslušanje, podporo otrokovih čustev in hkrati nadaljevanje postopka za pomoč. Zagovorništvo otroka v takih situacijah po Richardson (1991) pomeni tudi pet pomembnih elementov, ki jih mora strokovna delavka izreči ali pa neverbalno sporočiti otroku:

- verjamem ti;
- vesela sem, da si prišel k meni;
- žal mi je, da se je to zgodilo;
- to ni tvoja krivda;
- skupaj bova poiskala možnosti za pomoč.

V socialnem delu je torej prav pri vprašanju pričevanja otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem pomembno zagovorništvo, ki mora postati norma, ne da bi bile socialne delavke, ki sprejmejo vlogo zagovornice, etiketirane ali celo viktimizirane z drugih institucij. To je pogosto posledica razlik v definicijah, ki so na primer v zdravstvenih službah, temelječih na

medicinskem modelu, pogosto ožje kot v socialnih službah. Včasih lahko postanejo nekatere funkcije zagovornice/zagovornika, kot na primer pričevanje, protestiranje, prevajanje, nelegitimne in nerazumljene. Tudi preventivno delo na področju intimnopartnerskega nasilja je pogosto odvisno zlasti od pripravljenosti socialne delavke za vzpostavljanje partnerstev v otrokovi socialni mreži in svoji strokovni mreži. Danes vemo, da so prav zaprte, vase umaknjene družine rizični prostor za pojav intimnopartnerskega nasilja. Otroci imajo v takih družinah malo možnosti, da spregovorijo o tegobah, zato pogosteje razvijejo strategije preživetja, ki se nekaterim bolje posrečijo, drugim slabše. V vseh pa ostanejo sledovi trpljenja, ki se kažejo na najrazličnejše načine in najpogosteje s svojo raznovrstnostjo. Preventivno delo v socialnem delu torej pomeni, da socialne delavke spodbujajo vzpostavljanje otrokove osebne mreže, ki lahko v odločilnih trenutkih deluje varovalno, še dodaja Zaviršek (1993).

3.4.3 Socialno delo s povzročiteljem intimnopartnerskega nasilja

Bezenšek Lalič (2009) razlaga, da se pogovor z žrtvijo in povzročiteljem nasilja opravi vedno ločeno, ob tem je potrebno ves čas skrbeti za varnost žrtve. Razgovor s povzročiteljem nasilja se opravi po predpisanem standardu za prvo socialno pomoč. Pri delu s povzročiteljem se za cilj upošteva spoštovanje ničelne strpnosti do nasilja in prekinitev začaranega kroga intimnopartnerskega nasilja, z namenom prepoznavanja nasilnega vedenja, soočanja z njegovo odgovornostjo za nasilno vedenje in posledicami njegovega vedenja. Ponudi se mu strokovno pomoč pri spreminjanju intimnopartnerskega nasilnega vedenja in možnost vključitve v različne programe strokovne pomoči. Če se povzročitelj nasilja odloči za pomoč v obliki vključitve v različne programe, se spremlja učinke in spremembe vedenja povzročitelja intimnopartnerskega nasilja kot tudi njegovo pripravljenost za sodelovanje.

4 OPREDELITEV PROBLEMA

Z diplomsko nalogo bom prikazala osebne zgodbe oseb, ki so bile v otroštvu priče intimnopartnerskemu nasilju enega starša/skrbnika nad drugim. Osebam sem želela dati prostor in čas, da opišejo občutke, ki so jih doživele, preživele, ter prikaz njihovih osebnih zgodb. Moj cilj je bil ozvesti ljudi, da je med nami še vedno ogromno nasilja, ki ga ne smemo spregledati. V diplomski sem raziskovala, kakšne so po mnenju intervjuvancev posledice izkušnje odraščanja in življenja v družini, v kateri se je pogosto dogajalo intimnopartnersko nasilje nad staršem, ki so mu bili intervjuvanci priče kot otroci. Zanimale so me posledice delovanja v bližnjih odnosih (partnerskih, prijateljskih, kolegialnih), posledice v duševnem in fizičnem zdravju odraslih preživelih, posledice pri izgradnji kariere, posledice v samopodobi ipd. S pomočjo teh zgodb sem želela prispevati delček k razumevanju teme pričevanja otroka intimnopartnerskemu nasilju znotraj socialnega dela, na področju varstva otrok in družine ter zaščite otrok.

4.1 Raziskovalna vprašanja

Glavna raziskovalna vprašanja, na katera želim odgovoriti, so:

OBLIKOVANJE SAMOPODOBE V OTROŠTVU

- Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju v otroštvu povezana z oblikovanjem človekove samopodobe v otroštvu, najstništvu in odraslosti?

POKLICNA KARIERA

- Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju v otroštvu povezana s poklicno kariero osebe v odraslosti?

PARTNERSKI ODNOSI V ODRASLOSTI

Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju povezana z izbiro partnerja in dinamiko v partnerskih odnosih?

NAČIN POMOČI OTROKOM

- Katere institucije bi pri pričevanju otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem lahko nudile otroku podporo in kako?

5 METODOLOGIJA

5.1 Vrsta raziskave

Raziskava je v celoti kvalitativna, saj je izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, sestavljeno iz besednih opisov ali pripovedi, v kateri je bilo gradivo tudi obdelano in analizirano besedno, brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili. Pomen kvalitativnega raziskovanja ni bil preverjanje hipotez, ampak razumevanje celovitosti nekega pojava, ki nam lahko pomaga v praktičnem udejstvovanju, vendar se ne da natančno pojasniti vsakega elementa tega pojava (Mesec, 2009). V svoji raziskavi sem podatke zbirala besedno, z zapisom osebnih zgodb svojih intervjuvancev. Glavne teme moje raziskave so: intimnopartnersko nasilje, samopodoba, dejavniki, ki preprečujejo notranjo stisko, partnerski odnosi, ustanove, ki nudijo podporo. V svoji raziskavi sem uporabila primarne podatke. Uporabila sem različne vire, ki sem jih našla na internetu in v knjižnici, in uporabila tako slovenske kot tuje vire.

Za intervju sem uporabila smernice in intervjuje izvedla osebno, s čimer sem dobila podrobne odgovore, ki sem jih potrebovala za raziskavo. V intervjuju sem se osredotočila na posameznikova stališča, način razmišljanja in posameznikov pogled na svet in situacijo, v kateri se je oseba znašla (Flis, 2010). Uporabila sem pol strukturirani intervju in individualni intervju. Intervju sem s soglasjem intervjuvancev snemala, saj sem se tako popolnoma posvetila pogovoru, a hkrati nisem izpustila pomembnosti vsebine. Intervjuje sem nato pretipkala, jih analizirala, odprto kodirala in oblikovala rezultate. Pri izvedbi intervjujev sem poskrbela, da so odgovori pri analizi in predstavitvi rezultatov v celoti anonimni, s čimer sem seznanila tudi intervjuvance. Vprašanja so odprtega tipa, saj možnih odgovorov nisem navajala vnaprej.

5.2 Merski instrument

Za metodo zbiranja podatkov sem uporabila spraševanje, merski instrument so bila polstrukturirana vodila za izvedbo intervjuja. Spraševala sem individualno, ustno in v živo. Intervjuje sem s soglasjem intervjuvancev tudi posnela. Glede na to, da so bile smernice za intervju v večini sestavljene vnaprej, sem nekatera vprašanja prilagodila sproti, spraševanje pa je bilo delno strukturirano. Uporabljala sem odprta in zaprta vprašanja. Intervjuji so v celoti anonimni, kar sem pred začetkom samega intervjuja intervjuvancem tudi povedala.

5.3 Analiza gradiva

Pridobljeno gradivo sem analizirala s kvalitativno analizo, ker pomeni, da sem ga analizirala besedno. Najprej sem vse intervjuje večkrat poslušala in jih pretipkala na računalnik ter uredila. Vsak intervju sem označila s svojo črko. Nato je sledilo odprto kodiranje, v katerem sem izjavam določila pojem, kategorijo in raziskovalno temo. Kodiranje sem naredila v tabeli zaradi lažje preglednosti. Po odprtem kodiranju je sledilo osno kodiranje, v katerem sem združila izjave vseh intervjuvancev. Čisto na koncu sem kodirala odnosno, to pomeni, da sem med kategorijami iskala razlike in podobnosti. Postopek analize prikazujem na zadnjih straneh diplomskega dela.

5.4 Vzorec

Moja populacija so bile osebe, stare med 26 in 60 let, ki so bile v otroštvu priča intimnopartnerskemu nasilju enega skrbnika/starša nad drugim. Moj vzorec je bil priložnostni in namenski. Intervjuvala sem šest oseb, ki jih poznam osebno. Intervjuvanci so stari med 26 in 60 let, opis vsakega je podan na začetku posameznega intervjuja, katerih zapisi so priloženi na koncu diplomskega dela.

6 REZULTATI

Rezultate predstavljam po posameznih raziskovalnih temah, ki sem jih določila v postopku kodiranja ter jih podkrepila z izjavami, zapisanimi v ležečem tisku. V razpravi bom rezultate povezala s prebrano relevantno literaturo in zaključila s sklepi, do katerih sem prišla s pomočjo pričujoče kvalitativne raziskave.

6.1 Oblikovanje samopodobe v otroštvu

Zgodnje otroške izkušnje razvoj samopodobe bodisi spodbujajo bodisi zavirajo. Lahko ga celo izkrivijo do te mere, da nikoli ne postanemo, kar bi lahko bili, pač pa se nenehno prilagajamo zahtevam okolja in podobi o sebi, ki nam je bila vsiljena od zunaj. Prvo vprašanje v intervjuju se je glasilo: Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju v otroštvu povezana z oblikovanjem človekove samopodobe v otroštvu, najstništvu in odraslosti? Pričakovala sem, da bo prevladovalo mnenje nizke samopodobe v otroštvu in preoblikovanje v boljšo samopodobo v odraslosti. Na to vprašanje mi je večina intervjuvancev odgovorila, da je njihova samopodoba bila slaba, v večini je bilo ob pogovoru z njimi zaznati strah v otroštvu, ki se je kazal v več oblikah, recimo kot strah pred nastopanjem (*D1.2: »Vedno je bil prisoten nek strah, bila sem bolj zaprta vase in sramežljiva.«*). V enem primeru se je vseskozi prisoten strah stopnjeval celo do te mere, da so se pri osebi pojavili panični napadi. Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju v otroštvu je imelo po mnenju intervjuvancev, ki so sodelovali v raziskavi, vpliv na razvoj samopodobe, kar se je poznalo na več področjih njihovega delovanja.

Samopodoba oz. doživljanje samega sebe obstaja ves čas, vprašanje pa je, kakšna je. Intervjuvanci so si samopodobo v življenju razvijali na različne načine. *F2.1: »Samopodobo sem izoblikovala kasneje, skozi leta z različnimi uspehi, ki sem jih dosegla v odrasli dobi.«* Odgovor intervjuvanke kaže tudi na to, da so bile posledice pričevanja intimnopartnerskemu nasilju v otroštvu za razvoj samopodobe velike, saj si še dandanes prizadeva a za izboljšanje *F2.1: »V bistvu si jo oblikujem še dandanes ...«*. Prav to, da proces izboljšanja samopodobe še vedno poteka, je zaznati tudi pri drugih. *A2.2: »Moja samopodoba se šele sedaj nekako oblikuje in dejansko postajam bolj samozavestna in odločna.«*

6.2 Poklicna kariera

Moje drugo vprašanje v intervjuju se je glasilo: Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju v otroštvu povezana s poklicno kariero osebe v odraslosti? Intervjuvanci so bili v odgovorih neenotni. Štirje intervjuvanci namreč pričevanje intimnopartnerskem nasilju in izbiri poklicne poti ne dajejo možnosti vzročne povezave oziroma jo zanikajo, D4.1: *»Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju na mojo poklicno kariero ni vplivalo.«*, nasprotno pa menita dve intervjuvanki, da nista izbrali prave smeri, ena od njiju pa se sedaj v odraslosti želi tudi preusmeriti. Svojo izbiro takrat je utemeljila in ubesedila takole F4: *»Menim, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem imela velik vpliv na izbiro poklicne kariere, saj sem želela poklic, s katerim bi pomagala ljudem, ker sem verjetno hrepenela po pomoči drugih do mene, mame in sorojencev. Sem na poti pridobivanja znanstvene izobrazbe in službe na drugem področju v prihodnosti.«* Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mamo zanjo ni predstavljajo varnega okolja razvoja in težavam pri delu v zdravstvu pripisuje slabo samopodobo. Prav tako nestabilno družinsko okolje intervjuvanki A ni bilo v pomoč v trenutku odločanja o poklicu. Izbira poklicne poti naj bi torej bila izključujoč dejavnik pri pričevanju otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, v večini namreč tako kot oseba C opravljajo delo, ki so ga izbrali sami, pri čemer oseba C meni, da na to njegova preteklost ni imela vpliva, C9.1: *»To na mojo preteklost iz otroštva nima nič.«*

6.3 Partnerski odnosi v odraslosti

Intervjuvanci v večini menijo, da jim je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem dala vzorec izbire partnerja, česa si oni pri njem ne želijo, D10.1: *»Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem na srečo ni povezana z mojo izbiro partnerja in partnerskih odnosov, saj sem si vedno želela popolno nasprotje tega.«* Večina intervjuvancev je dejala, da prepoznajo vzorec, ki bi vodil v intimnopartnersko nasilje, in zaradi zaščite svojih otrok z odnosom raje prekinejo, F11: *»Na ta način, da sem prepoznala vzorec partnerja, ki je izvajal intimnopartnersko nasilje nad menoj, ker sem ob tem čutila stisko, ki jo doživlja sin ob pričevanju in nisem želela, da se ta stiska sprevrže v travme, kot jih imam jaz, zato sem razmerje prekinila.«* Kaže se večja neodvisnost žensk, kakor pred tridesetimi leti A10.2: *»Ker se zadeva ni dala drugače rešiti, sem odnos raje prekrila in imela raje družino brez alkohola, pa čeprav za ceno očeta.«* Intervjuvanci v partnerskih odnosih težje zaupajo zaradi svoje lastne izkušnje. V večini so tudi razvezani, se pa med intervjuvanci pojavlja tudi takšen, ki si je izbral partnerko, s katero vzdržujeta nivo spoštljive medsebojne komunikacije.

6.4 Način pomoč

Na vprašanje v intervjuju, kako so si pomagali ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, mi je večina intervjuvancev odgovorila, da so v otroštvu ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju najboljše shajali, če so se veliko pogovarjali z drugimi: A7 *»Pogovor dostikrat sprosti strahove, ker veš, da v dani situaciji nisi sam.«* Intervjuvanci vsi menijo, da so se stvari dandanes zelo spremenile. Pri zaščiti otrok je opaziti velik napredek in večjo dostopnost različnih institucij kakor nekoč, ko razen milega pogleda sosede ni bilo nobene pomoči, A12: *»Razen milega pogleda kakšne sosede ni bilo nobene pomoči.«* Večina intervjuvancev poudarja, da nobene pomoči niso niti iskali, saj so bile informacije o zaščiti otrok pred pričevanjem intimnopartnerskemu nasilju težje dostopne, C12: *»Nobene, ker takrat v mojem času otroštva se ni toliko govorilo in pisalo o tem kot danes. Danes imajo takšni otroci možnost povedati na CSD, zdravstvenim delavcem, psihologom, prebrati na internetu, kam se obrniti po pomoč.«*

En intervjuvanec pa očita centru za socialno delo pomanjkanje podpore, da naj bi si mama večkrat želela njihove pomoči, pa ji te niso nudili, prav tako ne njemu kot pričevalcu intimnopartnerskemu nasilju. Prav tako intervjuvanka D ugotavlja pomanjkanje podpore raznih ustanov v času njenega otroštva in izraža željo po podpori CSD-ja in ostalih služb,: D13: *»...podpori Centra za socialno delo, psihologinje in/ali varne hiše v kritičnih situacijah.«*

Mama je osebo E peljala po pomoč na center za svetovanje, kjer se dobro spomni tudi gospe, ki je vodila pogovor. Predvsem mu je to pomagalo pri izboljšanju samopodobe. Kot odrasel pa je hodil na psihoterapijo, a kot je dejal, je proces samozdravljenja še vedno prisoten, E12: *»proces samozdravljenja pri meni še vedno aktivno poteka in ne morem reči, da sem se otresele izkušenj pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem v otroštvu.«* Izpostavlja tudi dejstvo, da kot otrok ni niti vedel, da potrebuje pomoč.

Oseba F opaža preskok v nujenju pomoči centra za socialno delo v vseh teh letih, F12: *»Ko sem bila sama priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem kot otrok, podpore nisem imela, prav tako ne mama. Se mi zdi, da je bilo za čas mojega zakona in intimnopartnerskega nasilja nad menoj veliko pomoči, društev, organizacij. Prav tako me je center za socialno delo skupaj s policijo zaščitil in mi pomagal na poti in zaščiti pri ločitvi od nasilnega moža.«*

7 RAZPRAVA

Pričevanje o intimnopartnerskemu nasilju se pojavlja v vseh družbah, vseh kulturah in vseh družbenih slojih, za otroka pa ima uničujoče posledice (Carnevale, Di Napoli, Esposito, Arcidiacono in Procentese (2020). Izpostavljenost intimnopartnerskemu nasilju nad staršem in drugim travmatičnim dogodkom v otroštvu je povezana s slabim fizičnim in psihičnim zdravjem v odrasli dobi (Orth idr., 2008). Čeprav sem intervjuvance poznala, se je pri njih še vedno pojavil strah in nezaupanje. Ker je to tema, o kateri je težko govoriti, bi bilo treba za boljše rezultate raziskave intervjuvancem najprej pokazati vprašanja in jim dati čas za razmislek, prav tako pa bi bilo smiselno najprej napisati teorijo in nato vprašanja za intervju. Kljub temu se za ponovno izvedbo intervjuja nisem odločila, saj bi tako intervjuvance še dodatno spomnila na preteklo travmo, prav tako pa verjetno ne bi dobila tako dobrega vpogleda v njihovo trenutno čustveno in psihično stanje, ki je pogojeno z otroško travmo. V raziskavi sem potrdila pojav slabega psihičnega stanja pri vseh intervjuvancih, ki pa je bil zaradi nepripravljenosti še bolj izrazit. Nekateri se še dandanes spopadajo s to izkušnjo, saj jih bremenijo na več področjih njihovega delovanja, kar lahko potrdim iz same izvedbe intervjujev, v katerih so se intervjuvanci sprva najprej zelo strinjali z intervjujem in delitvijo zgodbe, težko pa jim je bilo govoriti z mano, ko sem izvedla intervju. Rezultati raziskave Howell, Barnes, Miller & Graham-Bermanna (2016) jasno kažejo, da izpostavljenost otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem predstavlja veliko breme za otroke v različnih razvojnih fazah in da so težave opažene pri otrocih iz različnih kulturnih in socialno-ekonomskih okolij po vsem svetu. Pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem pušča posledice na socialnem področju, saj imajo otroci v različnih starostnih obdobjih dokazano težave v odnosih z drugimi. Na splošno pa moja raziskava ne daje podatkov, ki jih navajajo Howell, Barnes, Miller & Graham-Bermanna (2016), da naj bi pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem vplivalo na otrokove kognitivne sposobnosti in s tem na njihovo akademsko uspešnost, kar lahko povzroči težave pri pridobivanju izobrazbe. Moji intervjuvanci so namreč izobraženi in imajo najmanj diplomsko akademsko izobrazbo, je pa res, da je moj preiskovani vzorec v primerjavi z njihovimi majhen.

V literaturi je veliko govora tudi o povezavi med fizičnim zdravjem otrok in izpostavljenostjo otroka pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem. Rezultati Lundy & Grossmana (2005) so pokazali, da so otroci, ki so izpostavljeni intimnopartnerskemu nasilju nad staršem,

pogostejše imeli zdravstvene težave, zlasti v prehranjevanju in spanju. V svoji diplomski raziskavi se nisem osredotočila na fizično zdravje, temveč sem večji poudarek dala duševnemu zdravju in samopodobi. Glede na pričujočo študijo Nalaha (2010) pričevanje otrok intimnopartnerskemu nasilju nad staršem vpliva tudi na njihovo samozavest. Odrasli, ki so bili kot otroci priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, trpijo za nižjo samopodobo in pomanjkanjem samozavesti, takšne rezultate pa smo dobili tudi sami. Iz odgovorov intervjujancev je razvidno, da se samozavest začne razvijati in graditi v pozitivni smeri šele v odrasli dobi, ko se odločijo narediti korak naprej in poiskati pomoč.

Frangež idr. (2019) ugotavljajo, da je odkrivanje pričevanja otrok iz intimnopartnerskega nasilja nad staršem eno najzahtevnejših opravil za socialno delo, šolsko socialno delavko in/ali psihiatra. Odrasli, ki imajo stike z otroki, morajo biti pozorni na znake, s katerimi otrok sporoča, da je v stiski, in mu omogočiti, da varno spregovori o tistem, kar ga skrbi. Carnevale, Di Napoli, Esposito, Arcidiacono in Procentese (2020) pa še dodajajo, da so potrebni močni posegi na tem področju z namenom podpore otrokom, ki so izpostavljeni tovrstnemu nasilju. Intervjuvanci, ki so v svojem otroštvu kljub temu, da so bili priče nasilju nad mamo, imeli neko pomoč, so poročali o tem, da so imeli dobro socialno oporo, da so bili pod manjšim stresom, da je bil odnos z enim od staršev podporen, ter izražajo odločnost, da ne bodo ponovili tega vzorca pred svojimi otroki. Carnevale, Di Napoli, Esposito, Arcidiacono in Procentese (2020) ugotavljajo, da se rezultati pri odraslih, izpostavljenih nasilju v otroštvu, prekrivajo, pri čemer imajo več težav. Vsak od identificiranih izidov ima poleg izpostavljenosti nasilju več dejavnikov tveganja, zaradi česar je vzpostavitev vzročne povezave med izpostavljenostjo nasilju in katerim koli specifičnim izidom izjemno zahtevna, vendar pa intervjuvanci v večini menijo, da ni povezave med izkušnjo pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem ter izbiro njihove poklicne poti, razen pri dveh, ki menita nasprotno.

Moja raziskava je pokazala, da so imeli intervjuvanci težave v vzpostavljanju odnosov z ostalimi, pri nekaterih pa težava še ni izzvenela. Hall (2021) pojasni, da kadar otrok odrasča v kaotičnem in nepredvidljivem okolju in se v teh zgodnjih letih ne uspe povezati s primarnim skrbnikom ali so ti odnosi vzpostavljeni neprimerno, to kasneje povzroči veliko težav. Povzroča jim torej težave pri navezanosti na druge družinske člane, kasneje pa celo na interakcije s prijatelji, zakonci, nadrejenimi in ostalimi, s katerimi stopajo v medsebojne interakcije.

Razmah, zakonodaja in razvoj interneta je povzročil večji pretok in dostopnost informacij, kar intervjuvanci v moji raziskavi večkrat izpostavijo (da včasih tega ni bilo). Menijo, da sami zaščite in pomoči niso imeli, tudi niso vedeli, da obstaja. Sprejemanje zakonodaje in Deklaracije o otrokovih pravicah pa je prineslo več sprememb na področju zaščite. Dandanes na otroka usmerjen pogled socialne obravnave pri pričevanju otroka intimnopartnerskemu nasilju nad mamo ne upošteva le družine, temveč tudi druge ljudi, s katerimi prihaja otrok v stik.

Med intervjuvanci prihaja do pomembnih spoznanj o napredku delovanja socialnega dela v teh desetletjih. Čeravno oni niso imeli pomoči kot otroci, ki so bili priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, pa so bili nekateri ob ločitvi in odhodu iz svojega partnerskega odnosa deležni strokovne obravnave na centru za socialno delo. Socialno delo se pri delu z otroki, ki so bili priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, razlikuje v svoji izjemno kontekstualni naravi. Healy (2005) dodaja, da so temelji znanja, namena in spretnosti socialnega dela ustvarjeni v okolju in z okoljem, v katerem socialni delavci delajo. Beckett (2006) poudarja, da je bistvo socialnega dela pri delu z otroki, ki so bili priče intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, sprememba. S svojim delom nudijo otroku, ki je bil priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, podporo in jim pomagajo, da pridejo do pozitivne spremembe.

Milek Ogrinc (2014) pojasni, da je center za socialno delo z zakonom o preprečevanju nasilja v družini dobil poleg dolžnosti in odgovornosti nudenja pomoči ter ukrepanja za zaščito žrtve v intimnopartnerskemu nasilju nad staršem v čim krajšem času še jasnejšo nalogo povezovanja in koordiniranja dela različnih institucij. Dolžnost centra za socialno delo je, da se na vsak primer intimnopartnerskega nasilja nad staršem, o katerem je obveščen, odzove in takoj začne izvajati postopke za zaščito žrtve intimnopartnerskega nasilja nad staršem, predvsem tako, da je varno za žrtev. Posebne skrbi pri obravnavanju intimnopartnerskega nasilja nad staršem in nudenju pomoči žrtvam so deležni predvsem otroci, ki kot priče intimnopartnerskega nasilja nad staršem zaradi posebnih okoliščin niso sposobni skrbeti zase, kar kaže na velik napredek pri zaščiti otrok v sodobnem času.

Pri intervjuvancih zaznamo, da je ob tej izkušnji vsem pomagal pogovor. Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 105) razlagata, da pri delu z otrokom otroka manjka glas otroka, a da ta nikoli ne bi smel manjkati. Naučiti se moramo, kako ga bomo spodbudili in varovali. Vidimo lahko učinkovitost sodobnih smernic dela socialnih delavcev za zmanjšanje posledic na

negativne izide za duševno zdravje v odrasli dobi. Prostori centra za socialno delo pa morajo biti sodobni, da se v njem otrok dobro počuti in da si pridobimo njegovo zaupanje.

V socialnem delu je torej prav pri vprašanju pričevanja otrok intimnoperskemu nasilju nad staršem pomembno preventivno delo na tem področju. To je v večji meri pogosto odvisno zlasti od pripravljenosti socialne delavke za vzpostavljanje partnerstev v otrokovi socialni mreži in v svoji lastni strokovni mreži. Danes vemo, da so prav zaprte, vase umaknjene družine rizični prostor za pojav intimnoperskega nasilja nad staršem. Otroci imajo v takih družinah malo možnosti, da spregovorijo o tegobah, zato pogosteje razvijejo strategije preživetja, ki se nekaterim posrečijo bolje, drugim slabše. Rezultati moje raziskave bi lahko bili drugačni, če bi izbrala starejšo populacijo ljudi ter vključila več intervjuvancev, hkrati pa menim, da bi intervjuvanci, ki jih ne poznam osebno, z mano lažje govorili o tej situaciji

Ne glede na vse v vseh z izkušnjo nasilja ostanejo sledovi trpljenja, ki se kažejo na najrazličnejše načine in najpogosteje s svojo raznovrstnostjo, zaključuje Zaviršek (1993). To pa tudi sama ugotavljam s svojo raziskavo, v kateri sem pri intervjuvancih iz pogovora odkrila zatrte spomine in čustva ter prepoznala sedaj ponavljajoče se vzorce. To je predstavljalo precejšno omejitev pri pridobitvi odgovorov, je pa hkrati vzpodbudilo intervjuvance, da si bodo prizadevali zase ter iskali različne načine, s katerimi bodo rasli.

8 SKLEPI

Sklepe sem razdelila na sklepe, ki izhajajo iz teoretičnega razumevanja teme in sklepe, do katerih sem prišla, na podlagi raziskovanja. Empirični sklepi se nanašajo na mojo raziskavo in niso posplošljivi na celotno populacijo.

Sklepi teoretičnega dela:

- Pričevanje otroka intimnoperskemu nasilju pušča posledice v duševnem zdravju otroka v odraslosti, vpliva na nizko samopodobo odraslih preživelih in na več strahu pri preživelih, kot je npr. strah pred javnim nastopanjem, strah pred navezovanjem novih stikov, zaradi česar so bili intervjuvanci bolj sramežljivi in zaprti vase.

- Tisti odrasli, ki so kot otroci, čeprav so bili priče nasilju, imeli več opore, imajo v odraslosti manj posledic, saj so se o tem veliko pogovarjali z drugimi in so vedeli, da v dani situaciji niso bili sami.
- Dejstvo je, da so bili ukrepi pred tridesetimi leti precej drugače zastavljeni, danes pa so informacije o zaščiti otrok ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju bolj dostopne. Danes se o nasilju govori bolj odprto, na to temo je več dostopnih informacij in ta tema ni več tabu. Sedaj je tudi večja dostopnost do različnih institucij in strokovnih pomoči.
- S sodobno uveljavljeno zakonodajo so otroci bolj zaščiteni, če so priče intimnopartnerskemu nasilju, pri čemer je določeno, da so otroci upravičeni do posebnega varstva države, kadar je ogrožen njihov zdrav razvoj. V zadnjih letih je intimnopartnersko nasilje postalo tudi pomembna politična tema.

Sklepi empiričnega dela:

- Danes center za socialno delo tesno sodeluje z ostalimi institucijami, kot so policija, zdravstvo in izobraževalne ustanove, ki stopajo v stik z otrokom in hitreje ter učinkoviteje odreagirajo kakor nekoč, če upoštevamo pretekle izkušnje intervjuvancev.
- Intervjuvanci bi si ob svojem pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad staršem želeli več pomoči centra za socialno delo in drugih institucij, a dostop do teh je bil nekoč okrnjen.
- Samopodoba intervjuvancev, ki so bili priča intimnopartnerskem nasilju, je slaba, a se z leti izoblikuje in izboljša s pomočjo različnih oblik pomoči. Prav tako imajo na samopodobo pozitiven vpliv hobiji, ki si jih posameznik izbere.
- Intervjuvanci, ki so bili priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem, omenjajo, da se je njihova samopodoba pričela razvijati in graditi šele v odrasli dobi.
- Stiska intervjuvancev, ki so bili priča intimnopartnerskemu nasilju nad staršem se lahko kaže kot pridnost, ki je pogojena z uspehom.
- Intervjuvanci so izpostavili vpliv intimnopartnerskega nasilja na njihovo zdaj intimno življenje.
- Pričevanje intervjuvanih o intimnopartnerskem nasilju nad staršem ima pri nekaterih vpliv tudi na poklicno življenje in izbiro poklica.

- Pričevanje otroka intimnopartnerskemu nasilju nad staršem ima pri vseh intervjuvancih povezavo z vzpostavljanjem partnerskih odnosov v smislu, da prepoznajo vzorec, ki bi vodil v intimnopartnersko nasilje, se mu uprejo in lažje odidejo iz takega odnosa. Omenili so tudi, da so zaradi pričevanja vedeli, da si odnosa, ki so mu bili priča, ne želijo. S tem pa se je začela kazati tudi večja neodvisnost žensk.
- Intervjuvanci še v odraslosti potrebujejo pomoč in podporo oz. psihoterapijo, s pomočjo katere predelujejo izkušnje iz preteklosti. Kot je omenil eden od intervjuvancev, pri njem še danes poteka proces samozdravljenja.

9 PREDLOGI

Predlagam, da bi se v prihodnosti izvedla podobna raziskava na večjem vzorcu, saj sem med prebiranjem literature zasledila veliko objavljenih tujih raziskav, a nobene slovenske.

Menim, da se v slovenskem prostoru na področju pričevanja otrok intimnoperskemu nasilju nad mamo da še veliko odkriti in z uveljavljanjem nove zakonodaje izboljšati postopke in povečati obseg dela socialnih delavcev.

Večja velikost vzorca bi omogočila:

- raziskati, kako delajo z otroki socialni delavci, ki se z otrokom in žrtvijo srečujejo v varnih hišah, centrih za socialno delo;
- raziskati, če te oz. koliko te organizacije upoštevajo na razumevanju travme utemeljen pristop za delo z otroki;
- raziskati, koliko se v procesih podpore in pomoči ženskam, žrtvam intimnoperskega nasilja upošteva tudi glas otroka – ali je pomoč sistemska ali naravnana le na pomoč ženski žrtvi.

10 VIRI IN LITERATURA

1. Anda, R. F., Felitti, V. J., Chapman, D. P., Croft, J. B., Williamson, D. F., Santelli, J., Dietz, P. M., & Marks, J. S. (2001). Abused boys, battered mothers, and male involvement in teen pregnancy. *Pediatrics*. 107(2).
2. Bala, Nalah. (2010). *The Impact of Domestic Violence on Children's Self-Esteem.. Psychology of Violence*. 1. 159-170. Pridobljeno, 12. 1. 2022 s https://www.researchgate.net/publication/265508274_The_Impact_of_Domestic_Violence_on_Children's_Self-Esteem
3. Bartlett, J. D., & Sacks, V. A. N. E. S. S. A. (2019). Adverse childhood experiences are different than child trauma, and it's critical to understand why. *Child Trends*.
4. Baum, K. (2005). *Juvenile Victimization and Offending, 1993–2003*. Washington, DC.: U. S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics. Pridobljeno, 12. 1. 2022 s <https://bjs.ojp.gov/library/publications/juvenile-victimization-and-offending-1993-2003>.
5. Bezenšek Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
6. Bourassa, C. (2007). Co-occurrence of interparental violence and child physical abuse and its effect on the adolescents' behavior. *Journal of Family Violence*, 22(8), 691–701.
7. US Department of Health and Human Services. (2009). Understanding the effects of maltreatment on brain development. *Washington DC: Child Welfare Information Gateway*, 1–17.
8. Campbell, J. C., & Lewandowski, L. A. (1997). Mental and physical health effects of intimate partner violence on women and children. *Psychiatric clinics of north america*, 20(2), 353–374.
9. Čačinovič Vogrinčič, G., Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: Soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

10. Duke, N. N., Pettingell, S. L., McMorris, B. J. & Borowsky, I. W. (2010). Adolescent violence perpetration: Associations with multiple types of adverse childhood experiences. *Pediatrics*, 125, 778–786.
11. Ehrensaft, M. K., Cohen, P., Brown, J., Smailes, E., Chen, H., & Johnson, J.G. (2003). Intergenerational transmission of partner violence: A 20-year prospective study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 741–753.
12. Elliott, A. N., Alexander, A. A., Pierce, T. W., Aspelmeier, J.E., & Richmond, J.M. (2009). Childhood victimization, poly-victimization, and adjustment to college in women. *Child Maltreatment*, 14(4), 330–343.
13. Fergusson, D. M., & Horwood, L. J. (1998). Exposure to interparental violence in childhood and psychosocial adjustment in young adulthood. *Child abuse & neglect*, 22(5), 339–357.
14. Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2007). Poly-Victimization: A neglected component in child victimization. *Child Abuse & Neglect*, 31(1), 7–26.
15. Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., & Hamby, S. (2009). "Violence, abuse, and crime exposure in a national sample of children and youth." *Pediatrics*, 125(5), 1–13.
16. Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., & Hamby, S.L. (2010). Trends in childhood violence and abuse: Evidence from 2 national surveys. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 164(3), 238–242.
17. Flaherty, E. G., Thompson, R., Litrownik, A. J., Zolotor, A.J., Dubowitz, H., Runyan, D. K., English, D. J. & Everson, M. D. (2009). Adverse childhood exposures and reported child health at Age 12. *Academic Pediatrics*, 9(3), 150–156.
18. Flis, A. (2010). *Nasilje in osebe, ki povzročajo nasilje* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
19. Frogley, C. (2018). Developmental Trauma: How useful is this framework? *The Association for Child and Adolescent Mental Health*, 3.8. Pridobljeno 6. 1. 2022 s <https://www.acamh.org/blog/developmental-trauma-useful-framework/>
20. Hall, B. (2021). *How Complex Developmental Trauma Can Affect the Lives of Children*. [intervju]. Pridobljeno 6. 1. 2022 s

<https://www.contemporaryclinic.com/view/how-complex-developmental-trauma-can-affect-the-lives-of-children>

21. Hamby, S., Finkelhor, D., Turner, H., & Ormrod, R. (2016). *Children's Exposure to Intimate Partner Violence and Other Family Violence*. Pridobljeno 7.1.2022 s https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/445/Childrens_Exposure_Intimate_Family_Violence.pdf?sequence=1&isAllowed=y
22. Hanson, R. F., Self-Brown, S., Fricker-Elhai, A. E., Kilpatrick, D. G., Saunders, B. E., & Resnick, H.S. (2006). The relations between family environment and violence exposure among youth: findings from the national survey of adolescents. *Child Maltreatment*, 11, 3–15.
23. Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E.A., Herrenkohl, R. C., & Moylan, C. A. (2008). Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence & Abuse*, 9, 84–99.
24. Holt, M. K., Finkelhor, D., & Kaufman Kantor, G. (2007). Multiple victimization experiences of urban elementary school students: Associations with psychosocial functioning and academic performance. *Child Abuse and Neglect*, 31, 503–515.
25. Howell, K. H., Barnes, S. E., Miller, L. E., & Graham-Bermann, S. A. (2016). Developmental variations in the impact of intimate partner violence exposure during childhood. *Journal of injury & violence research*, 8(1), 43–57. Pridobljeno 6. 1. 2022 s <https://doi.org/10.5249/jivr.v8i1.663>
26. Howell, K. H., Barnes, S. E., Miller, L. E., & Graham-Bermann, S. A. (2016). Developmental variations in the impact of intimate partner violence exposure during childhood. *Journal of injury & violence research*, 8(1), 43–57. Pridobljeno 6. 1. 2022 s <https://doi.org/10.5249/jivr.v8i1.663>
27. Jayasinghe, S., Jayawardena, P., & Perera, H. (2009). Influence of intimate partner violence on behaviour, psychological status and school performance of children in Sri Lanka. *Journal of Family Studies*, 15(3), 274–283.
28. Johnsona, R. M., Kotch, J. B., Catellier, D. J., Winsor, J. R., Dufort, V., Hunter, W., & Amaya-Jackson, L. (2002). Adverse behavioral and emotional outcomes from child abuse and witnessed violence. *Child maltreatment*, 7(3), 179–186.

29. Katz, L. F. (2007). Domestic violence and vagal reactivity to peer provocation. *Biological psychology*, 74(2), 154–164.
30. Kilpatrick, D. G., Saunders, B. E., & Smith, D. W. (2003). Youth victimization: Prevalence and implications. Research in brief. *Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs*.
31. Kuhar, M., Jeriček Klanšček, H., Zager Kocjan, G., Hočevár, A., Drglin, Z. in Mešl, N. (2020). *Obremenjujoče izkušnje v otroštvu in posledice v odraslosti*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani in Nacionalni inštitut za javno zdravje.
32. Kilpatrick, D. G., Saunders, B. E., & Smith, D. W. (2003). Youth victimization: Prevalence and implications. Research in brief. *Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs*.
33. Lambert, S. F., Ialongo, N. S., Boyd, R. C., & Cooley, M. R. (2005). Risk factors for community violence exposure in adolescence. *American Journal of Community Psychology*, 36(1–2), 29–48.
34. Lešnik Mugnaioni, D. (2014). *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja*. Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, Ljubljana, 2014.
35. Lundy, M., & Grossman, S. F. (2005). The mental health and service needs of young children exposed to domestic violence: Supportive data. *Families in Society*, 86(1), 17–29.
36. Manyema, M., Norris, S. A. in Richter, L. M. (2018). Stress begets stress: the association of adverse childhood experiences with psychological distress in the presence of adult life stress. *BMC public health*, 18(1). Pridobljeni 6. 1. 2022 s <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5767-0>
37. McCabe, K. M., Lucchini, S. E., Hough, R. L., Yeh, M., & Hazen, A. (2005). The relation between violence exposure and conduct problems among adolescents: A prospective study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75, 575–584.
38. McGuigan, W. M., & Pratt, C. C. (2001). Predictive impact of domestic violence on three types of child maltreatment. *Neglect: The International Journal*, 25(7), 869–883.

39. McLaughlin, K. (2017). The long shadow of adverse childhood experiences. *Psychological Science Agenda* | April. Pridobljeno 5. 1. 2022 s <http://www.apa.org/science/about/psa/2017/04/adverse-childhood>
40. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
41. Mešl, N. In Drobnič Radobuljac, M. (2019). Travma. V Leskovšek, V., Kodele, T., & Mešl, N. (2019). *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
42. Milenović N. (2010). *Nasilje staršev nad otroki v Sloveniji* (Diplomsko delo). Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.
43. Moylan, C. A., Herrenkohl, T. I., Sousa, C., Tajima, E. A., & Herrenkohl, R. (2010). The effects of child abuse and exposure to domestic violence on adolescent internalizing and externalizing behavior problems. *Journal of Family Violence*, 25(1), 53–63.
44. *National Center for Injury Prevention and Control, Division of Violence Prevention* (b. d.). Pridobljeno 7. 1. 2022 s https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/fastfact.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fviolenceprevention%2Facestudy%2Ffastfact.html
45. Nofzinger, S., & Kurtz, D. (2005). Violent lives: A lifestyle model linking exposure to violence to juvenile violent offending. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 42, 3–26.
46. Richmond, J. M., Elliott, A. N., Pierce, T. W., & Aspelmeier, J. E. (2009). Polyvictimization, Childhood Victimization, and Psychological Distress in College Women. *Child Maltreatment*, 14(2), 127–147.
47. Roberts, A. L., Gilman, S. E., Fitzmaurice, G., Decker, M. R., & Koenen, K. C. (2010). Witness of intimate partner violence in childhood and perpetration of intimate partner violence in adulthood. *Epidemiology (Cambridge, Mass.)*, 21(6), 809–818. Pridobljeno 7. 1. 2022 s <https://doi.org/10.1097/EDE.0b013e3181f39f03>

48. Roberts, A. L., Gilman, S. E., Fitzmaurice, G., Decker, M. R., & Koenen, K. C. (2010). Witness of intimate partner violence in childhood and perpetration of intimate partner violence in adulthood. *Epidemiology (Cambridge, Mass.)*, 21(6), 809.
49. Rumm, P. D., Cummings, P., Krauss, M. R., Bell, M. A., & Rivara, F. P. (2000). Identified spouse abuse as a risk factor for child abuse. *Child abuse & neglect*, 24(11), 1375–1381.
50. Rydström, L. L., Edhborg, M., Ring Jakobsson, L., & Kabir, Z. N. (2019). Young witnesses of intimate partner violence: screening and intervention. *Global health action*, 12(1), 1638054.
51. Salzinger, S., Ng-Mak, D. S., Feldman, R. S., Kam, C. M., & Rosario, M. (2006). Exposure to community violence: Processes that increase the risk for inner-city middle school children. *The Journal of Early Adolescence*, 26(2), 232–266.
52. Saunders, B. E. (2003). Understanding children exposed to violence: Toward an integration of overlapping fields. *Journal of interpersonal violence*, 18(4), 356–376.
53. Sedlak, A. J., & McPherson, K. (2010). Nature of risk and victimization: Findings from the Survey of Youth in Residential Placement. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
54. Small, K., & Zweig, J. M. (2007). Sexual victimization of youth. *Prevention Researcher*, 14(2), 3–5.
55. Spriggs, A. L., Halpern, C. T., & Martin, S.L. (2009). Continuity of adolescent and early adult partner violence victimisation: Association with witnessing violent crime in adolescence. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 63(9), 741–748.
56. Stein, B. D., Jaycox, L. H., Kataoka, S. H., Rhodes, H. J., & Vestal, K. D. (2003). Prevalence of child and adolescent exposure to community violence. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(4), 247–264.
57. Sternberg, K. J., Baradaran, L. P., Abbott, C. B., Lamb, M. E., & Guterman, E. (2006). Type of violence, age, and gender differences in the effects of family violence on children's behavior problems: A mega-analysis. *Developmental Review*, 26(1), 89–112.

58. Stevens, T. N., Ruggiero, K. J., Kilpatrick, D. G., Resnick, H. S., & Saunders, B. E. (2005). Variables differentiating singly and multiply victimized youth: Results from the national survey of adolescents and implications for secondary prevention. *Child Maltreatment*, 10(3), 211–223.
59. Theodore, A. D., Chang, J.J., Runyan, D. K., Hunter, W. M., & Bangdiwala, S. I. (2005). Epidemiologic features of the physical and sexual maltreatment of children in the Carolinas. *Pediatrics*, 115(3), 331–337.
60. Turner, H. A., Finkelhor, D., & Ormrod, R. (2010). Poly-Victimization in a National Sample of Children and Youth. *American Journal of Preventive Medicine*, 38(3), 323–330.
61. Whitfield, C. L., Anda, R. F., Dube, S. R., & Felitti, V. J. (2003). Violent childhood experiences and the risk of intimate partner violence in adults: Assessment in a large health maintenance organization. *Journal of Interpersonal Violence*, 18, 166–185.
62. Wilson, D. R. (2010). Health consequences of childhood sexual abuse. Perspectives in Psychiatric Care, 46(1), str. 56–64.
63. Woodward, L. J. & Fergusson, D. M. (2000). Childhood and adolescent predictors of physical assault: A prospective longitudinal study. *Criminology*, 38(1), str. 233.
64. World Health Organization. (2012). *Intimate partner violence*. Pridobljeno 11. 1. 2022 s http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf;jsessionid=CB055098F1AA63E945C6BA228AECA44F?sequence=1

11. PRILOGE

11.1 Intervjuji

OSEBA A je stara 51 let, po poklicu je diplomirana ekotehnologinja. Rada ima naravo, zdravo prehranjevanje, rada je urejena in da veliko na svoj videz. Rada ima druženje v svojem ožjem krogu z ljudmi, ki jim zaupa. Je ločena in živi sama, saj sta otroka že odrasla.

1. Kako je izkušnja pričevanja intimnopersnerskemu nasilju vplivala na razvoj samopodobe?

»V družini je bil v otroštvu prisoten alkohol in posledično intimnopersnersko nasilje. Oče je bil zaposlen, mati del mojega otroštva gospodinja. Bil je tipičen patriarhat. Ves čas je bil prisoten strah in poniževanje mame. Ob vsakem izgredu smo brez besed spremljali en drugega. Nikoli se o tem ni govorilo, vedno smo poizkušali na prejšnji dogodek pozabiti in s strahom pričakovali naslednjega. (A1.1) Pri meni so se v osnovni šoli začeli tudi zdravstveni problemi. Verjetno so bili to panični napadi (A1.2), ki pa so jih zdravili kot angino pectoris, vse do nekje 12., 13. leta. Takrat je zdravnica odredila pregled pri psihiatru, kjer je bilo prvo vprašanje, ali je v družini prisoten alkohol oz. kakršnokoli nasilje, vendar je mati pred mano odgovorila z glasnim NE. Zaradi strahu pred očetom sem se poskušala dokazovati z uspehom v šoli in igranjem na harmoniko. Športne dosežke sem skrivala, saj se mu nismo upali povedati, da sem zelo uspešna atletinja. Vse, kar ni bilo zanj normalno, smo delali na skrivaj. Tudi pri vpisu na srednjo šolo nisem imela nobene podpore in usmerjanja, zato sem izbrala šolo, v kateri sem vedela, da bom na prostosti, kamor sem ponavadi ušla, da sem imela svoj mir. (A1.3) Po prvem letniku smo se preselili na deželo, kjer sem bila še bolj sama, brez družine ali nekoga, ki bi mi lahko zaupala. Želela sem se čim prej osamosvojiti, zato tudi nisem nadaljevala šolanja kljub sprejetju na biotehniško fakulteto po zelo uspešno končani srednji šoli. Oče mi je celo srednjo šolo namreč "za vzpodbudo" govoril le to, da za čistilko mi bo on uredil službo. « (A1.4)

2. Kako ste si izoblikovali svojo samopodobo?

»Moja samopodoba je bila zelo slaba. (A2.1) Vedno sem imela občutek, da v nobeni stvari nisem dobra. V družini sem imela občutek zapostavljenosti, saj je vse najlepše in

najboljše pobral moj brat, ki je bil očetov ponos. Midve z mamom pa sva bili deležni le kritike. (A2.2) Moja samopodoba se šele sedaj nekako oblikuje in dejansko postajam bolj samozavestna in odločna. « (A2.3)

3. Kako je izkušnja intimnopartnerskega nasilja vplivala na vas?

»Kot vsaka mlada ženska sem si tudi jaz želela pravljico družino. Vendar sem vzorec iz družine vlekla naprej in doživljala podobno zgodbo tudi kasneje kot žena in mama. (A3.1) Ker sem poznala situacijo, nisem želela enakega otroštva za svoja otroke, zato sem v danem trenutku rekla odločni NE! POJDI! (A3.2) Preveč strahu iz preteklosti mi je verjetno dalo ta pogum, da sem prekinila odnos, ki bi po vsej verjetnosti iz alkoholizma prešel tudi v intimnopartnersko nasilje. « (A3.3)

4. Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem vplivala na vašo poklicno kariero?

»Kot sem že dejala, mi v danem trenutku odločanja o poklicu starša nista bila ravno v pomoč, ostale službe v osnovni šoli pa niso ravno dobro usmerjale oz. so pomagale do boljših odločitev le pri zelo dobro situiranih in po položaju že zelo uspešnih družinah. (A4.1) Kar se je dogajalo tudi dvajset let kasneje pri mojih otrocih, s to razliko, da nisem dovolila, da bi naš status družine kakorkoli vplival na odločitve mojih otrok. Tisto, kar sem pogrešala pri sebi, sem želela nekako svojima otrokoma in ju vzpodbujala pri njunih odločitvah. Kar mi ni uspelo izpolniti pri sebi pri osemnajstih letih, sem si izpolnila kasneje po štiridesetem letu. (A4.2)

Se pa verjetno pozna, da nisem nikoli silila v ospredje in zato tudi nikoli nisem bila opažena, koliko sem dejansko uporabna. Prej bi lahko rekla, da sem zadovoljna, da neko delo opravim, pa čeprav se z rezultati kasneje pohvalijo posamezniki. Meni je dovolj, da vem, da sem delo dobro opravila. Me pa mogoče z leti to že moti, vendar si ne želim več nekih delovnih dosežkov, ker se mi zdi, da si ne želim več psihičnih naporov, ki jih rešujem še iz svojih preteklih let. (A4.3) Želim si le mirno oditi v pokoj, pa četudi samo s potrdilom o napredku, ki pa meni pove dovolj o moji sposobnosti. Kar mi je bilo pri vsem tem izobraževanju še bolj pomembno, pa je bilo priznanje mojega očeta o mojih sposobnostih, pa čeprav v moji zreli dobi.«

5. Kateri dejavniki so vam pomagali pri prepoznavanju notranje stiske v vaši odraslosti?

»Moja pridnost in s tem pogojen uspeh. (A5.1) Tako sem se delno rešila psihičnih napadov. Kasneje v svoji družini pa skrb za otroke in pogovori s katero od redkih prijateljic. « (A5.2)

6. Kako so vam pomagali zgoraj navedeni dejavniki?

»V otroštvu je veljalo le dokazovanje z uspehi (A6.1), kasneje pa sem si "lajšala dušo" s tem, ko sem nekomu lahko povedala, kako se počutim. « (A6.2)

7. Ali bi kakšen dejavnik še posebej izpostavila in zakaj?

»Pogovor (A7.1) dostikrat sprosti strahove, ker veš, da v dani situaciji nisi sam. (A7.2) Sicer si odvisen od svojih odločitev in dejanj, meni osebno pa je dosti bolje, ko dam neke stvari ven iz sebe.«

8. Je izkušnja pričevanja intimnoperskemu nasilju na vašo kariero vplivala pozitivno ali negativno?

»Moje otroštvo in odrasčanje, bi rekla, da je prej negativno (A8.1) vplivalo na mojo poklicno kariero. Ker je bilo meni osebno pomembno le to, da je bilo delo dobro narejeno, nisem pa nikoli silila v ospredje. Žal.«

9. Zakaj menite, da je tako?

»Vzorec! (A9.1) Doma sem se bala karkoli reči ali narediti, ker nobena stvar ni ustrezala. Za dokazovanje je bil edini dober in upravičen moj brat. Tega sem se naučila in tako je ostalo.« (A9.2)

10. Bi rekli, da je izkušnja pričevanja intimnoperskemu nasilju povezana z izbiro vaših partnerskih odnosov?

»Z mojim partnerskim odnosom sem alkohol v družini peljala iz otroštva naprej v otroštvo svojih otrok. (A10.1) Ker se zadeva ni dala drugače rešiti, sem odnos raje prekinila in imela raje družino brez alkohola, pa čeprav za ceno očeta. (A10.2) Če bi oče želel biti oče, bi to pokazal!«

11. Na kakšen način?

»Glede na to, da sem imela kot otrok izkušnjo z alkoholizmom in pričevanjem intimnoperskemu nasilju nad materjo, sem to želela preprečiti pri svojem partnerju.

(A11.1) Vendar, ko se kljub prigovarjanju o zdravljenju za to ni odločil, sem odnos prekinila.«

12. Katere ustanove so vam nudile podporo?

»NOBENA!! (A12.1) Kljub prošnji na center za socialno delo, naj mi pomagajo vzpostaviti stik starš-otrok, mi niso pomagali. V mojem otroštvu pa za mojo stisko ni vedel nihče (A12.2), razen stanovalci iz devetih stanovanj v bloku, ki pa nikoli niso posredovali pri razbijanju, dretju, pretepanju, joku iz našega stanovanja. Ker je bil oče pomemben člen v podjetju in se o tem ni govorilo. Razen milega pogleda kakšne sosede ni bilo nobene pomoči.« (A12.2)

13. Podporo katere ustanove ste si takrat še želeli oz. potrebovali, pa tega niste prejeli?

»Kot otrok sem si želela, da bi posredovala policija, da bi očeta odpeljali in ga nikoli ne bi več videla, tako pa mi ni pomagal nihče. (A13.1) Pri svojem partnerju pa sem si želela, da bi kdorkoli v podjetju opazil njegovo stisko in mu dal kot pogoj za opravljanje dela zdravljenje. Ker pa je bil dober, vesten delavec, jih ni zanimalo, kaj počne izven delovnega časa.«

OSEBA B je stara 28 let in živi v zunajzakonski skupnosti. Po poklicu je šofer in ima svoje podjetje. Rad ima druženje in je deloholik. Družina mu veliko pomeni. Zelo je navezan na svojo mamo. Z očetom ima zelo malo stikov. V prostem času rad hodi na izlete s svojo partnerko.

1. Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju vplivala na razvoj samopodobe?

»Zaradi pričevanja intimnopartnerskemu nasilju je bila moja samopodoba slaba. (B1.1)

Bil sem zadržan, težko sem se vklopil v družbo.« (B1.2)

2. Kako ste si izoblikovali svojo samopodobo?

»Ko sem se začel ukvarjati z različnimi hobiji, (B2.1) se je moja samopodoba začela razvijati na boljše.«

3. Kako je izkušnja intimnopartnerskega nasilja vplivala na vas?

»Izkušnja pričevanja je na odraščanje slabo vplivala (B3.1), poznalo se je tudi na korakih zaupanja v ljudi, težjem vzpostavljanju stikov in neučinkoviti komunikaciji z drugimi.« (B3.2)

4. Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem vplivala na vašo poklicno kariero?

»Ni vplivalo na noben dejavnik poklicne kariere.« (B4.1)

5. Kateri dejavniki so vam pomagali pri prepoznavanju notranje stiske v vaši odraslosti?

»Pri prepoznavanju notranje stiske mi je veliko pomagala široko odprta družba, druženje z več ljudmi iz več krajev, pogovor.« (B5.1)

6. Kako so vam pomagali zgoraj navedeni dejavniki?

»Druženje mi je pomagalo predvsem v smislu, da sem odmisлил pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mamo (B6.1), se pogovarjal z vrstniki in prijatelji o tem (B6.2) ter se socializiral.« (B6.3)

7. Ali bi kakšen dejavnik še posebej izpostavili in zakaj?

»Izpostavil bi prijatelje (B7.1), saj če imaš prijatelje, imaš tako rekoč vse.«

8. Je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju na vašo kariero vplivala pozitivno ali negativno?

»Imelo je pozitiven vpliv, saj sem zato spoznal veliko ljudi in si odprl velik krog prijateljskega in poslovnega okolja.« (B8.1)

9. Zakaj menite, da je tako?

»Tako menim zato, ker se mi še trenutno pozna v vsakdanjih okoliščinah. « (B9.1)

10. Bi rekli, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju povezana z izbiro vaših partnerskih odnosov?

»Pri meni (na srečo) ni bilo nobene povezave. « (B10.1)

11. Na kakšen način?

»Našel sem si partnerko, ki spodbuja spoštljivo medsebojno komunikacijo (B11.1) in je to veza, v kateri se lahko reče, da je vsega dovolj.«

12. Katere ustanove so vam nudile podporo?

»Nobene ustanove (B12.1) mi niso nudile podpore, je pa res, da je tudi sam nisem iskal.« (B12.2)

13. Podporo katere ustanove ste si takrat še želeli oz. jo potrebovali, pa tega niste prejeli?

»Mama si je večkrat želela podporo centra za socialno delo, pa je nikoli niso zares upoštevali in ji niso nudili pomoči, prav tako ne meni kot otroku, ki je pričeval intimnopartnerskemu nasilju.« (B13.1)

OSEBA C je stara 45 let in je poročena. Hobijev nima, svoj čas najraje preživi doma z družino. Po poklicu je rudar. Družina mu veliko pomeni in se ji želi dokazovati in posvečati ves čas. Potrebuje veliko pozornosti. S svojimi starši nima najboljšega odnosa.

1. Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju vplivala na razvoj vaše samopodobe?

»Moja samopodoba glede na preteklost iz otroštva je bolj slaba (C1.1). Potrebujem več pozornosti partnerke, okolice. Če kaj naredim, karkoli dobrega za skupnost, potrebujem potrditev (C1.2) (da je dobro opravljeno delo) od moje družine.«

2. Kako ste izoblikovali svojo samopodobo?

»V veliko pomoč pri izoblikovanju samopodobe mi je partnerka (C2.1). Naučila me je, da se je potrebno pogovarjati, če nastane problem, je potrebno rešiti nastali problem. V veliko pomoč mi je s pogovorom in s pohvalami (C2.2) je izoblikovala mojo samopodobo, vendar imam še kdaj dvom, če sem res dovolj dober za najin odnos.« (C2.3)

3. Kako je vplivala na vas izkušnja intimnopartnerskega nasilja?

»Vedno sem se počutil, da sem jaz kriv za situacijo v moji družini. V večini časa je bilo pomanjkanje mamine ljubezni, če se je oče več ukvarjal z mano, je mama norela nad njim. Brat je od mame dobil vso ljubezen, ker je z njegovim rojstvom ozdravela, jaz sem bil pa v pomanjkanju te ljubezni. Karkoli sem ji povedal bolj slabega, je mama zopet zbolela in s tem so bili očitki na mene, kaj si naredil, da je zaradi tebe spet bolana.«

4. Kako je izkušnja intimnopartnerskega nasilja nad staršem vplivala na vašo poklicno kariero?

»S tem nimam nikakršne izkušnje, da bi vplivala na to (C4.1). V službi opravljam delo, za katerega sem se izšolal in ga izbral sam.«

5. Kateri dejavniki so vam pomagali pri preprečevanju notranje stiske v vaši odraslosti?

»Veliko časa sem se družil z prijatelji, sosedi, teto. (C5.1) S teto sem kolesaril, kuhal, to so dejavniki, ki so mi pomagali pri preprečevanju notranje stiske, ker sem bil v tem času ljubljen.« (C5.2)

6. Kako so vam pomagali zgoraj navedeni dejavniki?

»Zgoraj navedeni dejavniki so mi pomagali v smislu razvoja komunikacijskih veščin, druženja, ljubezni do kuhanja, izvajanja športnih aktivnosti, (C6.1) predvsem kolesarjenja.«

7. Ali bi kakšen dejavnik še posebej izpostavili in zakaj?

»Z naučenim v preteklosti sem še danes ljubitelj kolesarjenja in kuhanja (C7.1). S kuhanjem razveseljujem prijatelje, družino. To mi daje potrditev, da v prostem času delam to, kar imam rad, in me navdihuje in notranje polni (C7.2) s pohvalami, objemi in nasmehi na obrazih ljudi.«

8. Je ta izkušnja na vašo poklicno kariero vplivala pozitivno ali negativno?

»Na mojo poklicno kariero to ni vplivalo (C8.1) ne pozitivno in ne negativno.«

9. Zakaj menite, da je tako?

»Ker opravljam delo, ki sem ga izbral sam. (C9.1) To z mojo preteklostjo iz otroštva nima nič.«

10. Bi rekli, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju povezana z izbiro vaših partnerskih odnosov?

»Je, (C10.1) saj potrebujem veliko ljubezni, pozornosti, objemov (C10.2) partnerke. S tem se počutim ljubljen in pomemben v njenem življenju, da sem nekdo, ki ga resnično ljubi in spoštuje, takšnega, kot sem.«

11. Na kakšen način?

»Potrebujem veliko njenega potrjevanja, (C11.1) njene ljubezni do mene, topline, pozornosti, ker se samo tako počutim pomembnega in ljubljenega.«

12. Katere ustanove so vam nudile podporo?

»Nobene, (C12.1) ker takrat, v času mojega otroštva, se ni toliko govorilo in pisalo o tem kot danes. Danes imajo takšni otroci možnost povedati na CSD, zdravstvenim delavcem, psihologom, prebrati na internetu, kam se obrniti po pomoč.« (C12.2)

13. Podporo katere ustanove ste si takrat še želeli oziroma potrebovali, pa tega niste prejeli?

»Zgoraj omenjene ustanove.«

OSEBA D je stara 35 let in ne hodi v službo. Ima otroka in zunajzakonskega partnerja, s katerim živi. Na svoj videz da veliko, rada je urejena in rada ustreza drugim. Na svojo mamo je zelo navezana in ima v njej veliko oporo tudi pri vzgoji svojega triletnega otroka. Navdušuje se nad peko slaščic.

1. Kako je izkušnja pričevanja intimnoperskemu nasilju vplivala na razvoj samopodobe?

»Pričevanje intimnoperskemu nasilju nad mamu je na mene kot otroka takrat zelo vplivalo. (D1.1) Vedno je bil prisoten nek strah, bila sem bolj zaprta vase in sramežljiva.« (D1.2)

2. Kako ste si izoblikovali svojo samopodobo?

»Samopodobo, ki je bila slaba, sem si izoblikovala z leti s samospoštovanjem in samozaupanjem.« (D2.1)

3. Kako je izkušnja intimnoperskega nasilja vplivala na vas?

»Izkušnja pričevanja intimnoperskemu nasilju nad materjo je name vplivala predvsem na področju socializacije, pri stikih z vrstniki in spoznavanju novih ljudi.« (D3.1)

4. Kako je izkušnja pričevanja intimnoperskemu nasilju nad staršem vplivala na vašo poklicno kariero?

»Pričevanje intimnoperskemu nasilju na mojo poklicno kariero ni vplivalo (D4.1), saj sem do takrat že veliko tudi delala za samopodobo (D4.2), kar je k temu pripomoglo.«

5. Kateri dejavniki so vam pomagali pri preprečevanju notranje stiske v vaši odraslosti?

»Dejavniki, ki so mi pomagali pri preprečevanju notranje stiske v moji odraslosti, so povezovanje z družbo, komunikacija, samospoštovanje. « (D5.1)

6. Kako so vam pomagali zgoraj navedeni dejavniki?

»Zgoraj navedeni dejavniki so mi pomagali, da sem se sčasoma bolj odprla in spustila ljudi k sebi. Začela sem se več pogovarjati, družiti in počasi pridobivala boljše samopodobo in zaupanje. « (D6.1)

7. Ali bi kakšen dejavnik še posebej izpostavila in zakaj?

»Nobenega dejavnika ne bi posebej izpostavila, saj so vsi dejavniki skupaj (D7.1) pripomogli k pomoči in ne vsak zase.«

8. Je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad staršem na vašo poklicno kariero vplivala pozitivno ali negativno?

»Menim, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nad mammo name vplivala pozitivno (D8.1), saj sem že kmalu želela postati neodvisna in pričeti z delom.« (D8.2)

9. Zakaj menite, da je tako?

»Menim, da je razlog v tem, da sem želela ravno nasprotno, da ne bi doživljala tega, kar je moja mama. « (D9.1)

10. Bi rekli, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju povezana z izbiro vaših partnerskih odnosov?

»Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mammo na srečo ni povezana (D10.1) z mojo izbiro partnerja in partnerskih odnosov, saj sem si vedno želela popolno nasprotje tega. « (D10.2)

11. Kako?

»Kot že omenjam v prejšnjem odgovoru.«

12. Katere ustanove so vam nudile podporo?

»V tistem času, ko sem bila jaz mlajša in sem bila kot otrok priča intimnopartnerskemu nasilju nad mammo, nam ni nobena ustanova nudila podpore.« (D12.1)

13. Podporo katere ustanove ste si takrat še želeli oz. potrebovali, pa tega niste prejeli?

»Takrat sem si želela podpore centra za socialno delo, psihologinje in/ali varne hiše (D13.1) v kritičnih situacijah.«

OSEBA E je po poklicu policist, star 49 let, in živi v zunajzakonski skupnosti. Iz prejšnjega zakona ima tri otroke, s katerimi preživlja čas vsaka dva tedna, ko so čez vikend pri njem. Je zelo dobrosrčen človek, navdušuje se nad letalstvom.

1. Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskega nasilja vplivala na razvoj vaše samopodobe?

»Zaradi pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamó sem imel nizko samopodobo (E1.1). Prisoten je bil strah pred javnim nastopanjem. Bil sem zelo zadržan in zaprt vase. « (E1.2)

2. Kako ste izoblikovali svojo samopodobo?

»Kolikor pomnim, me je mama peljala v svetovalni center zaradi strahu pred javnim nastopanjem. Mislim, da je ta center deloval v sklopu centra za socialno delo, a se ne spomnim točno, kako se je imenoval. Tja sem šel kar nekajkrat, kjer so z menoj opravljali različne pogovore (E2.1). V Tacnu na akademiji sem imel nato zelo dobre učne uspehe (E2.2), veliko boljše kakor v osnovni šoli. Okolica je opazila moje dosežke (E2.3), sam niti ne toliko, in to je v meni vzpodbudilo boljšo samopodobo.«

3. Kako je izkušnja intimnopartnerskega nasilja vplivala na vas?

»Ta izkušnja je name zelo vplivala. Izpostavil bi predvsem zasebno življenje, intimnost. « (E3.1)

4. Kako je izkušnja intimnopartnerskega nasilja nad staršem vplivala na vašo poklicno kariero?

»Ta izkušnja na poklicno kariero ni imela vpliva. « (E4.1)

5. Kateri dejavniki so vam pomagali pri preprečevanju notranje stiske v vaši odraslosti?

»Pri preprečevanju notranje stiske so mi pomagali predvsem pogovori in psihoterapije (E5.1). To še ni dokončan proces, se še vedno odvija. (E5.2) Sedaj imam partnerko, s katero se lahko odkrito pogovarjam o tem, prva stvar pa je, da sem sprejel to in je to prvi korak k premagovanju notranjih stisk. « (E5.3)

6. Kako so vam pomagali zgoraj navedeni dejavniki?

»Predvsem v tem smislu, da sam sebe postavim na pravo mesto.« (E6.1)

7. Ali bi kakšen dejavnik še posebej izpostavili in zakaj?

»Izpostavil bi psihoterapijo (E7.1) oziroma pogovore pod strokovnim vodenjem.«

8. Je ta izkušnja na vašo poklicno kariero vplivala pozitivno ali negativno?

»Menim, da ta izkušnja na poklicno kariero ni vplivala (E8.1) nič kaj dosti. Odločil bi se za enako poklicno pot, ne glede na drugačne izkušnje v otroštvu.«

9. Zakaj menite, da je temu tako?

»Zato ker sem tisto, kar sem si zadal za poklicno pot, dosegel s svojo pridnostjo in s trdom.« (E9.1)

10. Bi rekli, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju povezana z izbiro vaših partnerskih odnosov?

»Skoraj zagotovo je povezano (E10.1). Pri partnerju sedaj iščem neke vrline, ki pa so mi nepojasnjene.«

11. Kako?

»Ne znam pojasnit (E11.1) dobro z besedami.«

12. Katere ustanove so vam nudile podporo?

»Kot otrok sem bil pri desetih letih na centru za svetovanje (E12.1), kjer se dobro spomnim tudi gospe, ki je vodila pogovor. Predvsem mi je to pomagalo za izboljšanje samopodobe (E12.2). Kot odrasel pa sem hodil na psihoterapijo, a kot sem že dejal, proces samozdravljenja pri meni še vedno aktivno poteka in ne morem reči, da sem se otnesel izkušenj pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamom v otroštvu. « (E12.3)

13. Podporo katere ustanove ste si takrat še želeli oziroma jo potrebovali, pa tega niste prejeli?

»V bistvu takrat niti ne veš, da to potrebuješ (E13.1). Nisem pa imel nikogar, ki bi za to poskrbel, da bi vedel, kam se obrniti po pomoč.«

OSEBA F je stara 32 let in po poklicu diplomirana medicinska sestra, ločena, živi s sinom in ima partnerja. Trenutno je študentka strojne fakultete, navdušuje pa se nad preživljanjem prostega časa v naravi.

1. Kako je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju vplivala na razvoj vaše samopodobe?

»Kot otrok sem bila velikokrat priča intimnopartnerskemu nasilju nad mamó, kar je zelo slabo vplivalo na moj razvoj in oblikovanje samopodobe (F1.1), posledično pa se je to poznalo na več področjih.«

2. Kako ste izoblikovali svojo samopodobo?

»Samopodobo sem izoblikovala kasneje, skozi leta z različnimi uspehi (F2.1), ki sem jih dosegla v odrasli dobi. V bistvu si jo oblikujem še dandanes, ko sem tudi poiskala psihoterapevtsko pomoč (F2.2) za razreševanje travm iz otroštva, ki sem jih doživljala ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad mamó.«

3. Kako je vplivala na vas izkušnja intimnopartnerskega nasilja?

»Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamó name ni pozitivno vplivala in me je precej travmatizirala (F3.1) kot otroka. Težave imam pri navezovanju stikov z ljudmi, saj vanje nimam zaupanja.« (F3.2)

4. Kako je izkušnja intimnopartnerskega nasilja nad staršem vplivala na vašo poklicno kariero?

»Menim, da je imela izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamó velik vpliv na izbiro poklicne kariere, saj sem želela poklic, s katerim bi pomagala ljudem, ker sem verjetno hrepenela po pomoči drugih do mene, mame in sorojencev. (F4.1) V svojem poklicu nisem zadovoljna, saj imam težave na delovnem mestu z odnosi, predvsem z ženskami. (F4.2) Večkrat so mi očitale, da se zapiram vase. Sem se tudi želela hitro zaposliti, da bi postala neodvisna od primarne družine, sicer sem redno diplomirala, a ne v pravi smeri. Sem na poti pridobivanja znanstvene izobrazbe in službe na drugem področju v prihodnosti. (F4.3) Gre pa to sedaj ob delu veliko počasneje in težje kakor takrat, ko sem bila mlajša.«

5. Kateri dejavniki so vam pomagali pri preprečevanju notranje stiske v vaši odraslosti?

»Sedaj v odrasli dobi sem tako rekoč samostojna in sem pri premagovanju notranjih stisk poiskala, kot že rečeno, psihoterapevtsko pomoč. Pomoč sem želela poiskati tudi pri različnih društvih, a je odzivnost bila slaba. Prav tako pri premagovanju notranjih stisk iščem pomoč preko pogovorov s partnerjem in s prijatelji (F5.1) Mi je pa psihoterapevtska pomoč do sedaj najbolj pomagala pri premagovanju stisk iz otroštva in gledanju na svet z drugimi očmi, a predstavlja zaradi plačljivosti velik finančni zalogaj.« (F5.2)

6. Kako so vam pomagali zgoraj navedeni dejavniki?

»Psihoterapevtska pomoč mi pomaga pri analiziranju stvari iz otroštva in pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad mamó tako, da na to gledam iz druge perspektive. (F6.1) Prej sem zavračala misli, da sem to doživljala, sedaj pa sem pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mamó v otroštvu sprejela in ob tem izrazila druga čustva. (F6.2) Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mamó sem sprejela kot del identitete, v otroštvu me je preplavljal sram, sedaj pa ob tem občutim žalost. Prav tako sem bila kot otrok v teh občutkih sramu ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad mamó sama, sedaj kot odrasla pa žalost lahko delim s partnerjem.« (F6.3)

7. Ali bi kakšen dejavnik še posebej izpostavili in zakaj?

»Izpostavljam psihoterapevtsko pomoč (F7.1), zato ker resnično pomaga pri razreševanju konfliktov s samim seboj (F7.2) zaradi stvari, ki so se nam dogajale v preteklosti in nanje nismo imeli vpliva.«

8. Je ta izkušnja na vašo poklicno kariero vplivala pozitivno ali negativno?

»Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamó je vplivala negativno (F8.1) na mojo poklicno kariero. Sprva, ker sem izbrala smer, da se čimprej osamosvojim, drugič, ker sem izbrala poklic, kjer je delo z ljudmi in v kolektivu, sama pa se znajdem bolj pri individualnih projektih. Prav tako je moje delo zelo stresno in ob vseh tegobah ljudi še svoje komaj razrešujem, pri vsem tem pa se moram prilagajati okolju in ljudem, s katerimi delam, kar pa se jaz zaradi slabe samopodobe težko.« (F8.2)

9. Zakaj menite, da je tako?

»Predvsem zaradi tega, ker pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mammo zame ni predstavljajo varnega okolja razvoja in imam zaradi slabe samopodobe težave z delom v skupini.« (F9.1)

10. Bi rekli, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju povezana z izbiro vaših partnerskih odnosov?

»Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mammo je povezana (F10.1) z izbiro partnerskih odnosov, saj sem prepoznala fizično nasilje nad menoj v prejšnjem zakonu, ki se je stopnjevalo do psihičnega in nazadnje tudi intimnega partnerskega nasilja (F10.2). Ko sem prepoznala vzorec partnerja in ob tem mislila predvsem na sina, sem se odločila to zvezo prekiniti in zaščititi otroka.« (F10.3)

11. Kako?

»Na ta način, da sem prepoznala vzorec partnerja, (F11.1) ki je izvajal intimnopartnersko nasilje nad menoj, ker sem ob tem čutila stisko, ki jo doživlja sin ob pričevanju, in nisem želela, da se ta stiska sprevrže v travme, kakršne jih imam jaz.« (F11.2)

12. Katere ustanove so vam nudile podporo?

»Ob svoji ločitvi od partnerja mi je nudil pomoč center za socialno delo, prav tako je zelo dobro deloval pri zaščiti sina. (F12.1) Ko pa sem sama bila priča intimnopartnerskemu nasilju nad mammo kot otrok, podpore nisem imela, prav tako ne mama. (F12.2) Ne vem pa, če jo je kdaj zares poiskala. Se mi zdi, da se v preteklosti o tem ni toliko govorilo in tudi institucije so delovale pred tridesetimi leti drugače. Vsa ta zaščita žensk in otrok je bila po mojem mnenju še »v povojih«, vem pa ne. Se mi zdi, da je bilo za čas mojega zakona in intimnopartnerskega nasilja nad menoj veliko pomoči, društev, organizacij. Prav tako me je center za socialno delo skupaj s policijo zaščitil in mi pomagal na poti in zaščiti pri ločitvi od nasilnega moža.«

13. Podporo katere ustanove ste si takrat še želeli oziroma jo potrebovali, pa je niste prejeli?

»Skratka, kot otrok nisem imela nobene podpore, želela pa sem si predvsem psihološke zaščite. O tem se ni govorilo, tudi v šoli socialna delavka ni bila usmerjena v domače okolje, po mojem videnju, seveda. (F13.1) Kasneje v odrasli dobi, ko sem imela izkušnjo intimnopartnerskega nasilja nad menoj, pa sem imela pomoč centra za

socialno delo, prav tako sin. (F13.2). Oni so koordinirali ves postopek ob prijavi intimnopartnerskega nasilja policiji, tako da so zaščitili oba, in mene in sina. Izkušnja v odrasli dobi je bila v primerjavi z izkušnjo v otroštvu, ko sem bila priča intimnopartnerskemu nasilju nad mamo, drugačna. Sedaj je bilo občutiti veliko podpore in delovanja za zaščito sina.«

11.2 Odprto kodiranje

Št. izjave	Izjava	Podpojem	Pojem	Kategorija
A1.1	<i>Skozi je bil prisoten strah in poniževanje mame. Ob vsakem izgredu smo brez besed spremljali en drugega.</i>		Občutenje strahu	Razvoj samopodobe
A1.2	<i>Verjetno so bili to panični napadi, ki pa so jih zdravili kot angino pectoris, vse do neke 12., 13. leta.</i>	Poiskala je pomoč pri zdravniku.	Stopnjevanje strahu do stopnje paničnih napadov	Razvoj samopodobe
A1.3	<i>Sprotne dosežke sem skrivala, saj se mu nismo upali povedati, da sem zelo uspešna atletinja. Vse, kar ni bilo zanj normalno, smo delali na skrivaj.</i>		Potlačanje lastnih dosežkov zaradi strahu	Razvoj samopodobe
A1.4	<i>Po prvem letniku smo se preselili na deželo, kjer sem bila še bolj sama, brez družine ali nekoga, ki bi mu lahko zaupala. Želela sem se čim prej osamosvojiti, zato tudi nisem nadaljevala šolanja, kljub sprejetju na biotehniško fakulteto po zelo uspešni končani srednji šoli.</i>	Preselitev na deželo je zanjo pomenila še manj socialnih stikov.	Manj možnosti za pomoč na deželi	Razvoj samopodobe
A2.1	<i>Moja samopodoba je bila zelo slaba. Vedno sem imela občutek, da v nobeni stvari nisem dobra.</i>			Razvoj samopodobe
A2.2	<i>V družini sem imela občutek zapostavljenosti, saj je vse najlepše in najboljše pobral moj brat, ki je bil očetov ponos. Midve z mamo pa sva bili deležni le kritike.</i>		Več nasilja do ženskega spola	Razvoj samopodobe
A2.3	<i>Moja samopodoba se šele sedaj nekako oblikuje in dejansko postajam bolj samozavestna in odločna.</i>		Prilagajanje življenju	Razvoj samopodobe
A3.1	<i>Kot vsaka mlada ženska sem si tudi jaz želela pravično družino. Vendar sem vzorec iz družine vlekla naprej in doživljala podobno zgodbo</i>		Prilagajanje partnerju	Vpliv izkušnje pričevanja intimnopartnerskemu nasilju na osebnost.

	<i>tudi kasneje kot žena in mama.</i>			
A3.2	<i>Ker sem poznala situacijo, nisem želela enakega otroštva svojima otrokoma, zato sem v danem trenutku rekla odločni NE! POJDI!</i>	Ni si želela, da se otrokom ponovi njena zgodba.		Strategije samopomoči
A3.3	<i>Preveč strahu iz preteklosti mi je verjetno dalo ta pogum, da sem prekinila odnos, ki bi po vsej verjetnosti iz alkoholizma prešel tudi v intimnopartnersko nasilje.</i>			Vpliv izkušenj iz otroštva na odločitve v odraslosti
A4.1	<i>Kot sem že dejala, mi v danem trenutku odločanja o poklicu starša nista bila ravno v pomoč, ostale službe v osnovni šoli pa niso ravno dobro usmerjale oz. pomagale do boljših odločitev, le pri zelo dobro situiranih in po položaju že zelo uspešnih družinah.</i>			Vpliv socialnega dela v šolstvu
A4.2	<i>Tisto kar sem pogrešala pri sebi, sem želela nekako svojima otrokoma in ju vzpodbujala pri njihovih odločitvah. Kar mi ni uspelo izpolniti pri sebi pri osemnajstih letih, sem si izpolnila kasneje po štiridesetem letu.</i>	Izpolnitev želja iz otroštva kasneje v odraslosti		Vpliv izkušenj v otroštvu na odraslost
A4.3	<i>Me pa mogoče z leti to že moti, vendar si ne želim več nekih delovnih dosežkov, ker se mi zdi, da si ne želim več psihičnih naporov, ki jih rešujem še iz mojih preteklih let.</i>			Vpliv izkušnje pričevanja intimnopartnerskemu nasilju na poklicno kariero
A5.1	<i>Moja pridnost in s tem pogojen uspeh.</i>		Prepoznavanje notranjih stisk	Strategije samopomoči
A5.2	<i>Tako sem se delno rešila psihičnih napadov. Kasneje v svoji družini pa skrb za otroke in pogovori s katero od redkih prijateljic.</i>		Druženje s prijatelji	Strategije samopomoči
A6.1	<i>V otroštvu je veljalo le dokazovanje z uspehi.</i>			Vpliv pričevanja intimnopartnerskemu nasilju
A6.2	<i>Kasneje pa sem si "lajšala dušo" s tem, ko sem nekomu</i>		Pogovor s prijatelji	Posebej izpostavljen

	<i>lahko povedala, kako se počutim.</i>			dejavnik ob prepoznavanju notranjih stisk.
A7.1	<i>Pogovor dostikrat sprostí strahove.</i>		Lajšanje notranjih stisk	Strategije samopomoči
A7.2	<i>Ker veš, da v dani situaciji nisi sam.</i>		Ob pogovoru s prijateljico se ji je zdelo, da ni sama.	Strategije samopomoči
A8.1	<i>Moje otroštvo in odraščanje, bi rekla, da je prej negativno vplivalo na mojo poklicno kariero. Ker je bilo meni osebno pomembno le to, da je bilo delo dobro narejeno, nisem pa nikoli silila v ospredje. Žal.</i>	Ni silila v ospredje pri delu.		Vpliv izkušnje pričevanja intimnopartner skemu nasilju na kariero
A9.1	<i>Doma sem se bala karkoli reči ali narediti, ker nobena stvar ni ustrezala. Za dokazovanje je bil edini dober in upravičen moj brat. Tega sem se naučila in tako je ostalo.</i>			Obseg intimnopartner skega nasilja
A10.1	<i>Z mojim partnerskim odnosom sem alkohol v družini peljala iz otroštva naprej v otroštvo mojih otrok.</i>	Vpliv izkušenj iz otroštva je dal uvid v njeno trenutno situacijo v partnerstvu.		Partnerski odnosi
A10.2	<i>Ker se zadeva ni dala drugače rešiti, sem odnos raje prekrila in imela raje družino brez alkohola, pa čeprav za ceno očeta.</i>	Partnerski odnos je prekinila, da bi zavarovala otroke.		Partnerski odnosi
A11.1	<i>»Glede na to, da sem imela izkušnjo kot otrok z alkoholizmom in pričevanjem intimnopartnerskemu nasilju nad mamo, sem to želela preprečiti pri svojem partnerju. Vendar, ko se kljub prigovarjanju o zdravljenju za to ni odločil, sem odnos prekinila.«</i>			Partnerski odnosi
A12.1	<i>Kljub prošnji na center za socialno delo, naj mi</i>	Nobena institucija se ni odzvala na		Ustanove, ki so nudile podporo.

	<i>pomagajo vzpostaviti stik starš-otrok, mi niso pomagali.</i>	prošnje pomoči.		
A12.2	<i>V mojem otroštvu pa za mojo stisko ni vedel nihče (razen stanovalci iz devetih stanovanj v bloku).</i>	Razen stanovalcev ni noben vedel za intimnopartnersko nasilje.		Oblike pomoči
A12.2	<i>Razen milega pogleda kakšne sosede ni bilo nobene pomoči.</i>			Oblike pomoči
A13.1	<i>Kot otrok sem si želela, da bi posredovala policija, da bi očeta odpeljali in ga nikoli ne bi več videla, tako pa mi ni pomagal nihče. Pri svojem partnerju pa sem si želela, da bi kdorkoli v podjetju opazil njegovo stisko in mu dal kot pogoj za opravljanje dela zdravljenje. Ker pa je bil dober, vesten delavec, jih ni zanimalo kaj počne izven delovnega časa.</i>	Želela si je, da bi kdorkoli posredoval pri pitju moža, a zaman.	Prilagajanje partnerju	Oblike pomoči

Tabela 1: Odprto kodiranje1

Št. izjave	Izjava	Podpojem	Pojem	Kategorija
B1.1	<i>Zaradi pričevanja intimnopartnerskemu nasilju je bila moja samopodoba slaba.</i>			Razvoj samopodobe
B1.2	<i>Bil sem zadržan, težko sem se vklopil v družbo.</i>		Navezovanje stikov	Razvoj samopodobe
B2.1	<i>Ko sem se začel ukvarjati z različnimi hobiji, se je moja samopodoba začela razvijati na boljše.</i>		Ukvarjanje s športom	Razvoj samopodobe
B3.1	<i>Izkušnja pričevanja je na odraščanje slabo vplivala.</i>			Obseg pričevanja izkušnje intimnopartnerskemu nasilju
B3.2	<i>Poznalo se je tudi na korakih zaupanja v ljudi, težjemu vzpostavljanju stikov in</i>		Navezovanje stikov z drugimi	Obseg pričevanja izkušnje

	<i>neučinkoviti komunikaciji z drugimi.</i>			intimnoperskemu nasilju
B4.	<i>Ni vplivalo na noben dejavnik poklicne kariere.</i>	Ne vidi povezave med pričevanjem intimnoperskemu nasilju in odločitvijo za poklic.		Vpliv na poklicno kariero
B5.1	<i>Pri prepoznavanju notranje stiske mi je veliko pomagala široko odprta družba, druženje z več ljudmi iz večih krajev, pogovor.</i>	Velik poudarek na pogovoru.	Dejavniki pri lažšanju notranjih stisk	Oblike pomoči
B6.1	<i>Druženje mi je pomagalo predvsem v smislu, da sem odmisli pričevanje intimnoperskemu nasilju nad mamo.</i>	Druženje mu je pomagalo odmisli pričevanje intimnoperskemu nasilju nad mamo.		Oblike pomoči
B6.2	<i>Pogovarjal sem se z vrstniki in prijatelji o tem.</i>		Druženje s prijatelji	Oblike pomoči
B6.3	<i>Socializiral sem se.</i>			Oblike pomoči
B7.1	<i>Izpostavil bi prijatelje, saj če imaš prijatelje, imaš tako rekoč vse.</i>		Druženje s prijatelji	Oblike pomoči
B8.1	<i>Imelo je pozitiven vpliv, saj sem zato spoznal veliko ljudi in si odprl velik krog prijateljskega in poslovnega okolja.</i>	Ocenjuje, da je izkušnja iz otroštva imela pozitiven vpliv na kariero.	Socializacija	Poklicna kariera
B9.1	<i>Tako menim zato, ker se mi še trenutno pozna v vsakdanjih okoliščinah.</i>			
B10.1	<i>Pri meni (na srečo) ni bilo nobene povezave.</i>	Zanikanje povezave izkušnj pričevanja intimnoperskemu nasilju z odnosi v odraslosti.		Partnerski odnosi
B11.1	<i>Našel sem si partnerko, ki spodbuja spoštljivo medsebojno komunikacijo, in je to veza, v kateri se lahko reče, da je vsega dovolj.</i>	Ni imel izkušnj s slabim partnerskim odnosom.	Prilagajanje partnerju	Partnerski odnosi

B12.1	<i>Nobene ustanove mi niso nudile podpore, je pa res da je tudi sam nisem iskal.</i>			Oblike pomoči
B13.1	<i>Mama si je večkrat želela podporo centra za socialno delo, pa je nikoli niso zares upoštevali in ji niso nudili pomoči, prav tako ne meni kot otroku, ki je pričeval nad intimnopartnerskemu nasilju.</i>	Opozarja na slabo odzivnost centrov za socialno delo.		Oblike pomoči

Tabela 2: Odprto kodiranje 2

Št. izjave	Izjava	Podpojem	Pojem	Kategorija
C1.1	<i>Moja samopodoba glede na preteklost iz otroštva je bolj slaba.</i>		Slaba samopodoba	Oblikovanje samopodobe
C1.2	<i>Potrebujem več pozornosti partnerke, okolice. Če kaj naredim, karkoli dobrega za skupnost, potrebujem potrditev.</i>		Potrjevanje od partnerja	Oblikovanje samopodobe
C2.1	<i>V veliko pomoč pri izoblikovanju samopodobe mi je partnerka. Naučila me je, da se je potrebno pogovarjati, če nastane problem, je potrebno rešiti nastali problem.</i>		Pogovor s partnerko	Oblikovanje samopodobe
C2.2	<i>V veliko pomoč mi je s pogovorom in pohvalami izoblikovala mojo samopodobo.</i>	Njene pohvale so dvignile moj nivo samopodobe.	Pogovor s partnerko	Oblikovanje samopodobe
C3.1	<i>Kdaj imam dvom, če sem res dovolj dober za najin odnos.</i>		Dvom vase	Oblikovanje samopodobe
C4.1	<i>S tem nimam nikakršne izkušnje, da bi vplivala na to. V službi opravljam delo za</i>	Kariero si je izbral samostojno.	Izbira poklicne poti	Poklicna kariera

	<i>katerega sem se izšolal in ga izbral sam.</i>			
C5.1	Veliko časa sem se družil s prijatelji, sosedi, teto.	Sorodniki so mu bili v oporo.		Oblike samopomoči
C5.2	<i>S teto sem kolesaril, kuhal, to so dejavniki, ki so mi pomagali pri preprečevanju notranje stiske, ker sem bil v tem času ljubljen.</i>			Oblike samopomoči
C6.1	<i>Zgoraj navedeni dejavniki so mi pomagali v smislu razvoja komunikacijskih veščin, druženja, ljubezni do kuhanja, izvajanja športnih aktivnosti, predvsem kolesarjenja.</i>			Oblike samopomoči
C7.1	<i>Z naučenim v preteklosti sem še danes ljubitelj kolesarjenja in kuhanja.</i>		Pozitivno prilagajanje na izkušnje pričevanja intimnopartnerskemu nasilju.	Oblike samopomoči
C7.2	<i>To mi daje potrditev, da v prostem času delam to kar imam rad in me navdihuje in notranje polni s pohvalami, objemi in nasmehi na obrazih ljudi.</i>			Oblike samopomoči
C8.1	<i>Na mojo poklicno kariero to ni vplivalo ne pozitivno in ne negativno.</i>	Zanika povezavo z izbiro poklica.	Samostojna izbira poklica.	Poklicna kariera
C9.1	<i>Ker opravljam delo, ki sem ga izbral sam. To nima nič z mojo preteklostjo iz otroštva.</i>	S poklicem je zadovoljen.		Poklicna kariera
C10.1	<i>Potrebujem veliko ljubezni, pozornosti, objemov partnerke. S tem se počutim ljubljen in pomemben v njenem življenju, da sem nekdo, ki ga resnično ljubi in spoštuje, takšnega kot sem.</i>		Pozornost partnerja.	Partnerski odnos
C11.1	<i>Potrebujem veliko npotrjevanja njene ljubezni do mene, topline, pozornosti,</i>			Partnerski odnos

	<i>ker se samo tako počutim pomembnega in ljubljenega.</i>			
C12.1	<i>Takrat v mojem času otroštva se ni toliko govorilo in pisalo o tem, kot danes.</i>	Slabše informiranje otrok o možnostih zaščite	Informiranje otrok	Ustanove pomoči v otroštvu
C12.2	<i>Danes imajo takšni otroci možnost povedati na CSD, zdravstvenim delavcem, psihologom, prebrati na internetu, kam se obrniti po pomoč.</i>	Boljši pretok informacij danes	Možnosti pomoči	Ustanove pomoči v otroštvu

Tabela 3: Odprto kodiranje 3

Št. izjave	Izjava	Podpojem	Pojem	Kategorija
D1.1	<i>Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mamo je na mene kot otroka takrat zelo vplivalo.</i>	Vpliv pričevanja intimnopartnerske mu nasilju nad mamo.	Prilagajanje na situacijo v družini	Oblikovanje samopodobe
D2.1	<i>Samopodobo, ki je bila slaba, sem si izoblikovala z leti s samospoštovanjem in samozaupanjem.</i>			Oblikovanje samopodobe
D3.1	<i>Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamo je name vplivala predvsem na področju socializacije, pri stikih z vrstniki in spoznavanju novih ljudi.</i>		Socializacija	Oblikovanje samopodobe
D4.1	<i>Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju na mojo poklicno kariero ni vplivalo.</i>	Izbira poklica ne sovпада z izkušnjo pričevanja intimnopartnerske mu nasilju..		Poklicna kariera
D5.1	<i>Dejavniki, ki so mi pomagali pri preprečevanju notranje stiske v moji odraslosti so povezovanje z družbo, komunikacija, samospoštovanje.</i>		Premagovanje notranjih stisk	Oblike samopomoči.

D6.1	<i>Zgoraj navedeni dejavniki so mi pomagali, da sem se sčasoma bolj odprla in spustila ljudi k sebi. Začela sem se več pogovarjati, družiti in počasi pridobivala boljšo samopodobo in zaupanje.</i>	Koraki k pridobivanju samozaupanja in večje samopodobe.		Oblike samopomoči
D7.1	<i>Nobenega dejavnika ne bi posebej izpostavila, saj so mi vsi dejavniki skupaj pripomogli k pomoči in ne vsak zase.</i>			Oblike samopomoči
D8.1	<i>Menim, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nad mamu name vplivala pozitivno.</i>	Pozitiven vpliv na izbiro poklicne poti.		Poklicna kariera
D8.2	<i>Že kmalu sem želela postati neodvisna in pričeti z delom.</i>		Samostojnost in neodvisnost	Poklicna kariera
D9.1	<i>Menim, da je razlog v tem, da sem želela ravno nasprotno, da ne bi doživljala tega kar je moja mama.</i>	Želja po drugačnem odnosu.	Prilagajanje partnerju	Partnerski odnos
D10.1	<i>Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamu na srečo ni povezana z mojo izbiro partnerja in partnerskih odnosov,</i>		Zadovoljstvo v partnerski zvezi	Partnerski odnos
D12.1	<i>V tistem času, ko sem bila jaz mlajša in sem kot otrok bila priča intimnopartnerskemu nasilju nad mamu, nam ni nobena ustanova nudila podpore.</i>	Slab odziv in ustanov za nudenje pomoči otrokom.		Ustanove pomoči v otroštvu.
D13.1	<i>Takrat sem si želela podpore centra za socialno delo, psihologinje in/ali varne hiše v kritičnih situacijah.</i>		Načini podpore	Ustanove pomoči v otroštvu

Tabela 4: Odprto kodiranje 4

Št. izjave	Izjava	Podpojmem	Pojem	Kategorija

E1.1	<i>Zaradi pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mam sem imel nizko samopodobo.</i>		Vpliv okolice	Oblikovanje samopodobe
E1.2	<i>Prisoten je bil strah pred javnim nastopanjem. Bil sem zelo zadržan in zaprt vase.</i>	Izražen strah	Zaprto vase	Oblikovanje samopodobe
E2.1.	<i>Kolikor pomnim me je mati peljala v svetovalni center, zaradi strahu pred javnim nastopanjem. Mislim, da je ta center deloval v sklopu centra za socialno delo, a se ne spomnim točno kako se je imenoval. Tja sem šel kar nekajkrat, kjer so z menoj opravljali različne pogovore.</i>	Pogovor z strokovnim delavcem	Oblike samopomoči	Oblikovanje samopodobe
E2.3	<i>Okolica je opazila moje dosežke, sam niti ne toliko, in to je v meni vzpodbudilo boljšo samopodobo.</i>		Potrditve okolice	Oblikovanje samopodobe
E3.1	<i>Ta izkušnja je name zelo vplivala. Izpostavil bi predvsem zasebno življenje, intimnost.</i>		Intimnost s partnerjem	Partnerski odnos
E4.1	<i>Ta izkušnja na poklicno kariero ni imela vpliva.</i>			Poklicna kariera
E5.1	<i>Pri preprečevanju notranje stiske so mi pomagali predvsem pogovori in psihoterapije.</i>			Oblike samopomoči.
E5.2	<i>To ni še dokončan proces, se še vedno odvija.</i>		Aktiven proces ukvarjanja s seboj	Oblike samopomoči.
E5.3	<i>Sedaj imam partnerko, s katero se lahko odkrito pogovarjam o tem, prva stvar pa je, da sem sprejel to in je to prvi korak k premagovanju notranjih stisk.</i>			Partnerski odnos
E6.1	<i>Predvsem v tem smislu, da sam sebe postavim na pravo mesto.</i>			Obseg vpliva intimnopartnerskega nasilja

E7.1,	<i>Izpostavil bi psihoterapijo oziroma pogovore pod strokovnim vodenjem.</i>		Pogovor s psihoterapevtom	Oblike samopomoči
E8.1	<i>Menim, da ta izkušnja ni na poklicno kariero vplivala po mojem mnenju nič kaj dosti. Odločil bi se za enako poklicno pot, ne glede na drugačne izkušnje v otroštvu.</i>		Izbira poklica	Poklicna kariera
E9.1	<i>Zato, ker sem tisto, kar sem si zadal za poklicno pot, dosegel s svojo pridnostjo in trudom.</i>	Izbira poklica ne glede na pričujoče izkušnje		Poklicna kariera
E10.1	<i>Skoraj zagotovo je povezano. Pri partnerju sedaj iščem neke vrline, ki pa so mi nepojasnjene.</i>		Prilagajanje partnerju	Partnerski odnos
E11.1)	<i>Ne znam pojasnit dobro z besedami.</i>			Partnerski odnos
E12.1	<i>Kot otrok sem bil pri desetih letih na centru za svetovanje, kjer se dobro spomnim tudi gospe, ki je vodila pogovor.</i>			Ustanove pomoči v otroštvu
E12.1	<i>Kot odrasel pa sem hodil na psihoterapijo, a kot sem že dejal, proces samozdravljenja pri meni še vedno aktivno poteka in ne morem reči, da sem se otrešel izkušenj pričevarja intimnopartnerskemu nasilju nad mamó v otroštvu.</i>	Še dandanes se spoprijema z premagovanjem stisk ob pričevarju intimnopartnerskem u nasilju.	Spoprijemanje z izkušnjo pričevarja intimnopartnerskemu nasilju	Ustanove pomoči v otroštvu
E13.1	<i>V bistvu takrat niti ne veš, da to potrebuješ. Nisem pa imel nikogar, ki bi za to poskrbel, da bi vedel kam se obrniti po pomoč.</i>	Neučinkovit pretok informacij v preteklosti	Nezadosten pretok informacij	Ustanove pomoči v otroštvu

Tabela 5: Odprto kodiranje 5

Št. izjave	Izjava	Podpojem	Pojem	Kategorija

F1.1	<i>Kot otrok sem bila velikokrat priča intimnopartnerskemu nasilju nad mamo, kar je vplivalo na moj razvoj in oblikovanje samopodobe zelo slabo, posledično pa se je to poznalo na več področjih.</i>	Vpliv izkušenj pričevanja intimnopartnerskemu nasilju je bil opažen na več področjih.	Socializacija	Oblikovanje samopodobe
F2.1	<i>Samopodobo sem izoblikovala kasneje, skozi leta z različnimi uspehi, ki sem jih dosegla v odrasli dobi.</i>		Odraščanje in prilagajanje spremembam	Oblikovanje samopodobe
F2.2	<i>V bistvu si jo oblikujem še dandanes, ko sem tudi poiskala psihoterapevtsko pomoč za razreševanje travm iz otroštva, ki sem jih doživljala ob pričanju intimnopartnerskemu nasilju nad mamo.</i>		Aktivno sodelovanje na psihoterapiji	Oblike samopomoči
F3.1	<i>Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamo name ni pozitivno vplivala in me je precej travmatizirala kot otroka.</i>			Vpliv izkušenj pričevanja intimnopartnerskemu nasilju
F4.1	<i>Menim, da je izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamo imela velik vpliv na izbiro poklicne kariere, saj sem želela poklic, s katerim bi pomagala ljudem, ker sem verjetno hrepenela po pomoči drugih do mene, matere in sorojencev.</i>	Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju je imelo vpliv pri izbiri poklica.	Nezadovoljstvo z izbiro poklica	Poklicna kariera
F5.1	<i>Pomoč sem želela poiskati tudi pri različnih društvih, a je odzivnost bila slaba. Prav tako pri premagovanju notranjih stisk iščem pomoč s pogovori s partnerjem in s prijatelji.</i>		Psihoterapija	Oblike samopomoči
F5.2	<i>Je pa psihoterapevtska pomoč do sedaj najbolj pomagala pri premagovanju stisk iz otroštva in gledanju na svet z drugimi</i>	Slabša odzivnost nevladnih humanitarnih	Psihoterapija	Oblike samopomoči

	<i>oči, a predstavlja zaradi plačljivosti velik finančni zalogaj.</i>	organizacij		
F6.1	<i>Psihoterapevtska pomoč mi pomaga pri analiziranju stvari iz otroštva in pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad mam tako, da na to gledam iz druge perspektive.</i>		Strategije spoprijemanja z izkušnjo pričevanja intimnopartnerske mu nasilju	Oblike samopomoči
F6.2	<i>Prej sem zavračala misli, da sem to doživljala, sedaj pa sem pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mam v otroštvu sprejela in ob tem izrazila druga čustva.</i>		Sprejetje čustev	Oblike samopomoči
F6.3	<i>Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mam sem sprejela kot del identitete, v otroštvu me je prepravljal sram, sedaj pa ob tem občutim žalost. Prav tako sem bila kot otrok v teh občutkih sramu ob pričevanju intimnopartnerskemu nasilju nad mam sama, sedaj kot odrasla pa žalost lahko delim s partnerjem.</i>		Prilagajanje partnerju	Partnerski odnos
F7.1	<i>Izpostavljam psihoterapevtsko pomoč, zato ker resnično pomaga pri razreševanju konfliktov s samim seboj zaradi stvari, ki so se nam dogajale v preteklosti in nanje nismo imeli vpliva.</i>			Oblike samopomoči
F8.1	<i>Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mam je vplivala negativno na mojo poklicno kariero. Sprva, ker sem izbrala smer, da se čimprej osamosvojim, drugič, ker sem izbrala poklic, kjer je delo z ljudmi in v kolektivu, sama pa se najdem bolj pri individualnih projektih.</i>		Nezadovoljstvo z izbiro smeri	Poklicna kariera

F9.1	<i>Predvsem zaradi tega, ker pričevanje intimnopartnerskemu nasilju nad mamó zame ni predstavljajo varnega okolja razvoja in imam zaradi slabe samopodobe težave z delom v skupini.</i>		Nezadovoljstvo z delom in izbiro poklicne poti	Poklicna kariera
F10.1	<i>Izkušnja pričevanja intimnopartnerskemu nasilju nad mamó je povezana z izbiro partnerskih odnosov, saj sem prepoznala fizično nasilje nad menoj v prejšnjem zakonu, ki se je stopnjevalo do psihičnega in nazadnje tudi intimnega.</i>	Glede na pretekle izkušnje je hitreje prepoznala slab odnos.	Obseg nasilja	Partnerski odnos
F10.3	<i>Sem prepoznala vzorec partnerja in ob tem mislila predvsem na sina, sem se odločila to zvezo prekiniti in zaščititi otroka.</i>	Želela je zaščititi svojega sina.	Zaščita otroka	Partnerski odnos
F11.1	<i>Na ta način, da sem prepoznala vzorec partnerja, ki je izvajal intimnopartnersko nasilje nad menoj, kar sem ob tem čutila stisko, ki jo doživlja sin ob pričevanju in sem želela, da se ta stiska sprevrže v travme, kot jih imam jaz.</i>		Zaščita otroka	Partnerski odnos
F12.1	<i>Ob svoji ločitvi od partnerja mi je nudil pomoč center za socialno delo, prav tako je zelo dobro deloval pri zaščiti sina.</i>		Podpora ustanov	Ustanove pomoči v otroštvu
F12.2	<i>Ko pa sem bila sama priča intimnopartnerskemu nasilju nad mamó kot otrok, podpore nisem imela, prav tako ne mama.</i>	Pomanjkanje podpore v preteklosti pri zaščiti otrok	Socialna podpora	Ustanove pomoči v otroštvu
F13.1	<i>Kasneje v odrasli dobi, ko sem imela izkušnjo intimnopartnerskega nasilja nad seboj, pa sem imela</i>		Oblike pomoči	Ustanove pomoči v otroštvu

	<i>pomoč centra za socialno delo, prav tako sin.</i>			

Tabela 6: Odprto kodiranje 6

11.3 Osnovno kodiranje

OBLIKOVANJE SAMOPODOBE V OTROŠTVU

- Slaba samopodoba. (A1.1), (B1.1), (C1.1), (D1.1), (E1.1), (F1.1)
- Strah. (A2.1), (B2.1), (E2.1), (F1.2)
- Zapiranje vase. (A1.1) (E1.2), (F1.2)
- Izoblikovanje kasneje z odraščanjem. (A4.1), (B5.2), (C4.1), (D4.1), (E4.1), (F4.1)

POKLICNA KARIERA

- Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju je imelo vpliv na izbiro poklica. (A8.1), (F.1)
- Pričevanje intimnopartnerskemu nasilju ni imelo nobenega vpliva na izbiro poklica. (B6), (B7.1), (C6.1), (D7), (E7.1)
- Zadovoljstvo z delom. (B7.1), (C7.2), (D7.1)

PARTNERSKI ODNOSI V ODRASLOSTI

- Izbiro partnerja ima vpliv glede na pričujoče izkušnje. (A10), (B10.2), (C11.1), (D10.2), (E3.1), (E10.1), (F10.1)

NAČIN POMOČI

- Nevladne organizacije (E12.1), (E13.1)
- Center za socialno delo (A12.1), (A13), (B12.1), (C12.1), (C13.1), (D12.1), (D13.1), (F13.1), (F13.2)
- Psihoterapija (E10.1), (F10.1), (E13.2), (F13.3)